

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВАСИЛИШИНА НАТАЛІЯ МАКСИМІВНА



УДК 378:37.01/09:316.7:008:379.8:477+ 560/ 316.4 (043)

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
КРОС-КУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ
СФЕРИ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ ТА ТУРЕЧЧИНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»
01 «Освіта / Педагогіка»

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному авіаційному університеті, м. Київ.

Науковий консультант доктор педагогічних наук, професор
Лузік Ельвіра Василівна,
Національний авіаційний університет,
завідувач кафедри педагогіки та
психології професійної освіти, м. Київ

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Бахов Іван Степанович,
Міжрегіональна Академія управління персоналом,
завідувач кафедри іноземної філології
і перекладу, м. Київ;

доктор педагогічних наук, професор
Діденко Олександр Васильович,
Національна академія Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького,
головний науковий співробітник
науково-організаційного відділу,
м. Хмельницький;

доктор педагогічних наук, професор
Арістова Наталія Олександрівна,
Інститут педагогіки Національної академії
педагогічних наук України,
завідувач відділу міжнародних зв'язків
та наукової співпраці, м. Київ.

Захист відбудеться « 01 » квітня 2021 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.062.15 у Національному авіаційному університеті за адресою: пр. Любомира Гузара, 1, м. Київ, 03058, ауд. 1.209.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці та веб-сайті Національного авіаційного університету за адресою пр. Любомира Гузара, 1, м. Київ, 03058.

Автореферат розісланий « 01 » березня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



Н. В. Ладогубець

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах посилення глобалізаційних тенденцій, інтернаціоналізації економіки, освіти та культури, процесів інтеграції України у міжкультурний простір та розширення її економічних зв'язків гостро постає питання підвищення привабливості національних культурних локацій для іноземних туристів. Забезпечення інноваційного розвитку туристичної галузі, виведення її на рівень європейської і світової якості можливо за умов модернізації підготовки магістрів сфери туризму, спрямованої на виховання фахівців, здатних здійснювати ефективну міжкультурну взаємодію з іноземними партнерами і клієнтами, презентувати вітчизняні туристичні продукти на міжнародному рівні, вивчати інноваційний досвід зарубіжних країн у галузі туристичної діяльності.

Цій актуальній проблемі приділено значну увагу у європейських стратегічних документах (Закон про європейський туризм (2016), Директива Європейського парламенту та Ради Європи щодо послуг на внутрішньому ринку (2006), Директива Європейського парламенту та Ради Європи по правам споживача (2011), Комюніке «Нова політична рамка для туризму в Європі» (2010) та ін.

Основні напрями змін у вітчизняній туристичній галузі визначено законами України «Про туризм» (2003), «Про природно-заповідний фонд України», «Про міжнародні договори України» (2004), а також іншими нормативними документами (Указ Президента України «Про деякі заходи щодо розвитку туристичної та курортно-рекреаційної сфер України» (2003), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження заходів щодо розвитку іноземного та внутрішнього туризму» (2003) та «Про схвалення Стратегії розвитку туризму і курортів» (2008), «Концепція державної політики України щодо розвитку молодіжного туризму» (2004), Державна цільова соціальна програма розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011-2022 роках (2011) тощо.

Забезпечення модернізації підготовки фахівців зі сфери туризму закладено в законі України «Про вищу освіту» (2014), «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр.», Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011).

Проте туристична галузь в Україні розвивається несистемно, що зумовлено повільним перебігом економічних реформ, недосконалістю нормативно-правової бази, недостатнім усвідомленням важливості крос-культурної освіти для фахівців сфери туризму. Це об'єктивно зумовлює доцільність осмислення і творчого використання конструктивних ідей зарубіжного, зокрема, турецького досвіду крос-культурної підготовки фахівців сфери туризму в умовах євроінтеграційних процесів. Туреччина є одним з основних туристичних напрямів для туристів з багатьох країн. Так, у 2019 р. 45.1 млн туристів відвідали країну, прибуток від туристичної галузі у цьому ж році склав 34.5 млрд доларів. Отже, звернення до досвіду Туреччини насамперед зумовлено: лідерською позицією цієї країни на туристичному ринку; її прагненням до інтеграції в європейський економічний та освітній простір; спільним з Україною географічним розташуванням у Середземноморському басейні; налагодженим співробітництвом з Україною в рамках регіональних організацій, ініціатив та програм ОЧЕС, BLACK SEA FOR, що регулюється 80 міжнародними документами (Договір про дружбу і

співробітництво між Україною і Турецькою Республікою (1992), «Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про фінансове співробітництво» (1998), Закон України «Про ратифікацію Угоди про співробітництво у сфері розвитку між Урядом України та Урядом Турецької Республіки» (2020).

Вивчення, аналіз і систематизація джерельної бази засвідчили, що питання крос-культурної освіти майбутніх фахівців в умовах євроінтеграційних процесів досліджується українськими і зарубіжними вченими за такими напрямками:

– філософські та теоретико-методологічні засади розвитку освітніх систем в контексті загально цивілізаційних трансформацій, інтернаціоналізації та транснаціоналізації в освіті (В. Андрющенко, Н. Авшенюк, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий та ін.);

– особливості підготовки фахівців у сфері туризму (Н. Бондар, Д. Гальперін, І. Зорін, В. Квартальнов, Л. Кнодель, В. Лозовецька, Л. Устименко, Н. Хмілярчук, В. Христюк, В. Федорченко, Дж. Авджикурт, В. Brent, С. Бойюкйилмаз, А. Дадевірен, С. Еврен, Т. Кирли, К. Кар, П. Копер, О. Фомін, С. Ада, К. Айтач, Р. Будак, З. Варлі, А. Вілер, М. Ергюн, Х. Metz, А.-М. Нол, З. Нурдан, Д. Фретвел, І. Шварц та ін.); теоретико-методологічні засади їхнього професійного розвитку в системі неперервної освіти (Т. Горячева, Г. Зоріна, В. Квартальнов, Н. Піроженко, О. Семенов, О. Сельолкіна, В. Чепік, К. Хсю та ін.); системи управління туристичною освітою на загальнодержавному і регіональному рівнях (Ю. Карягін, І. Рютін, І. Рябов, О. Щербаков та ін.); підвищення якості освіти (Д. Айрі, Н. Бекет, М. Бенет, М. Брукс, М. Переда); розвиток професійної та вищої освіти в Туреччині (Г. Баскан, А. Газізова, І. Дорамаджи, М. Сойлемез, Д. Атлай Ишик, Е. Булут, А. Гюльдем Джеріт, Р. Гюнлю, А. Дікіджі, С. Йорюк, Н. Нейішчи, А. Уйсал, Т. Финдик, І. Шахін);

– формування комунікативної культури фахівців різних напрямів підготовки та їхньої готовності до міжкультурного спілкування (С. Амеліна, Н. Арістова, С. Александрова, О. Баглай, Л. Барановська, Н. Бориско, Н. Волкова, М. Галицька, О. Ковтун, Т. Колбіна, І. Кухта, Н. Пазюра, Б. Слюцинський, С. Тимченко, М. Жумбей та ін.); теоретичні засади особистісно-орієнтованої освіти (Н. Алексеев, В. Бобрицька, Н. Булгакова, Е. Бондаревська, А. Кучерявий, Е. Лузік, В. Серіков, І. Якиманська та ін.); крос-культурна та іншомовна підготовка (С. Александрова, А. Арнольдова, Г. Гритчук, Г. Дідук-Ступ'як, Т. Колосовська, А. Кармін, М. Каган, О. Лапшин, Р. Левіт, Ю. Лотман, Р. Льюїс, А. Науменко, О. Пальчикова, О. Садохін, А. Солодка, Г. Ферапонтов, У. Ханас, Н. Чапрак, Г. Ферраро та ін.);

– прогресивні ідеї зарубіжного досвіду обґрунтовано в порівняльно-педагогічних дослідженнях освітніх систем зарубіжних країн та розвитку професійної освіти, зокрема США і Канади (І. Бахов, Н. Бідюк, Т. Кошманова, І. Литовченко, Н. Муқан), Західної Європи (Н. Лавриченко, О. Матвієнко), Німеччини (Н. Абашкіна, В. Гаманюк, Л. Дяченко), Туреччини (Т. Десятов, Н. Пострігач).

Однак результати проведеного аналізу наукових, документальних та інших джерел дають підстави стверджувати, що проблема крос-культурної освіти магістрів сфери туризму в закладах вищої освіти України та Туреччини досі не була предметом системного вивчення й спеціального аналізу.

Аналіз та узагальнення результатів вивчення літературних та документальних джерел, ознайомлення з досвідом підготовки магістрів в сфері туризму в Туреччині уможливили виявлення низки **суперечностей, зокрема між:**

– динамічним зростанням попиту на висококваліфікованих, компетентних, ерудованих фахівців туристичної галузі і неготовністю вітчизняної вищої освіти задовольнити його з урахуванням сучасних потреб ринку праці та відповідно до європейських освітніх стандартів;

– необхідністю впровадження інноваційних моделей, методик і педагогічних технологій для навчання магістрів сфери туризму і реальним станом їхньої реалізації в освітньому процесі закладів вищої освіти України;

– європейськими викликами сучасної парадигми крос-культурної освіти й недостатнім усвідомленням значущості професійної підготовки магістрів сфери туризму в культурно-освітньому просторі України;

– прагненням України інтегруватись до європейського економічного й освітнього простору, що передбачає вивчення і впровадження конструктивних ідей досвіду розвинених країн щодо крос-культурної підготовки фахівців сфери туризму і фрагментарністю досліджень з цієї актуальної проблеми.

Актуальність проблеми підготовки сучасних фахівців сфери туризму, відсутність її цілісного дослідження й необхідність розв'язання окреслених вище суперечностей, зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Теоретичні і методичні засади крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму України та Туреччини в умовах євроінтеграційних процесів».**

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з темами науково-дослідних робіт Національного авіаційного університету: «Психолого-педагогічні умови реалізації компетентнісної парадигми освіти у ВТНЗ» (№ 24/12.02.02) та «Місце інноваційних комунікацій у формуванні іншомовної компетентності майбутніх фахівців напрямку «Міжнародні відносини» (№ 53/15.01.03).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного авіаційного університету (протокол № 7 від 31 жовтня 2018 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол № 5 від 27 листопада 2018 р.).

Мета дослідження: на основі цілісного порівняльно-педагогічного аналізу крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму у закладах вищої освіти України та Туреччини виявити конструктивні ідеї турецького досвіду, обґрунтувати можливості їх творчого використання в системі вищої туристичної освіти України в умовах євроінтеграції та експериментально перевірити авторську модель крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в закладах вищої освіти України, розроблену на основі турецького досвіду.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка фахівців сфери туризму в Україні та Туреччині.

Предмет дослідження – теоретичні і методичні засади крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму у закладах вищої освіти України та Туреччини в умовах євроінтеграції.

У відповідності до мети, об'єкта та предмета дослідження вирішувалися такі **основні завдання дослідження:**

1. Виявити соціально-економічні детермінанти та тенденції розвитку крос-культурної освіти сфери туризму в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів.

2. Здійснити бібліографічний аналіз проблеми крос-культурної освіти фахівців сфери туризму у вітчизняній та зарубіжній літературі.

3. Проаналізувати організаційно-змістові особливості крос-культурної підготовки майбутніх магістрів сфери туризму в університетах України та Туреччини.

4. Виокремити та описати компоненти крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму.

5. Обґрунтувати інноваційні педагогічні умови ефективної організації крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні та Туреччині.

6. Розробити та експериментально перевірити ефективність мультимовної структурно-функціональної моделі крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в закладах вищої освіти України в умовах євроінтеграції.

7. Виявити спільне й відмінне в крос-культурній освіті майбутніх магістрів сфери туризму в Україні та Туреччині.

8. Обґрунтувати науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення крос-культурної освіти для магістрів сфери туризму в Україні з урахуванням конструктивних здобутків Туреччини.

Методологічною основою дослідження є сукупність принципів і підходів, що визначають методологічні орієнтири крос-культурної освіти магістрів сфери туризму, серед яких: принцип єдності теорії і практики; принцип визначеності; принцип конкретності; принцип пізнавальності; принцип об'єктивності; принцип причинності; принцип загального розвитку; принцип загального зв'язку; принцип діалектичної суперечності; принцип діалектичного заперечення; принцип історичності; принцип системності; принцип єдності аналізу і синтезу; принцип єдності історичного і логічного; принцип сходження від абстрактного до конкретного; принцип детермінізму й історизму; об'єктивності. У дослідженні ми орієнтувались на інтеграцію таких підходів:

– системного, що уможливорює вивчення складових крос-культурної освіти і їх взаємозв'язків та створив підґрунтя для розроблення рекомендацій щодо вдосконалення підготовки фахівців сфери туризму в Україні;

– діяльнісного, що полягає у ціннісному ставленні до суб'єктно-орієнтованої організації й управлінні навчальною діяльністю студентів, сприяє перебудові процесуально-технологічного аспекту навчального процесу з метою оволодіння його учасниками навичками професійно-практичної діяльності в її цілісному сприйманні;

– особистісно орієнтованого, що передбачає формування і розвиток особистісних якостей майбутніх фахівців сфери туризму, врахування їхніх мотивів, здібностей, активності, інтелекту, індивідуально-психологічних та функціональних потреб; спрямовує підготовку майбутніх фахівців сфери туризму на вмотивоване оволодіння студентами крос-культурними знаннями, вміннями та навичками щодо майбутньої професійної діяльності в умовах євро інтеграції;

– синергетичного, що ґрунтується на наукових уявленнях про світ як взаємодії складних систем, забезпечує умови для самоорганізації майбутніх фахівців сфери туризму під час адаптації до реальної професійної діяльності в нових умовах євроінтеграційних процесів;

– компетентнісного, що є визначальним у процесі формування практичних компетентностей (зокрема, комунікативної, іншомовної, інформаційної) фахівців сфери туризму з урахуванням специфіки їх професійної діяльності, необхідних для ефективної професійної діяльності та з метою самовдосконалення впродовж життя;

– культурологічного, що є одним з системоутворювальних підходів та уможливорює об'єктивний порівняльно-педагогічний аналіз процесів, що відбуваються в європейському суспільстві загалом і в освіті зокрема.

Концепція дослідження ґрунтується на визнанні крос-культурної освіти основою готовності магістрів сфери туризму до професійної діяльності та формування їхніх професійних компетентностей, які забезпечують виконання завдань професійної діяльності в умовах євроінтеграції, а також необхідною умовою особистісного саморозвитку майбутнього фахівця сфери туризму, його професійного самовдосконалення впродовж життя. Мета й інтегративний характер предмета дослідження зумовили необхідність обґрунтування концепції на різних рівнях узагальнення та конкретизації.

Методологічний рівень відображає взаємозв'язок і взаємний вплив фундаментальних наукових підходів до вивчення проблеми. Він закладає фундаментальне підґрунтя процесу пізнання та утворює синтез наукових підходів до розуміння сутності проблеми дослідження. Теоретико-методологічною стратегією концепції є культурологічний, аксіологічний, синергетичний, особистісно-орієнтований, діяльнісний і компетентнісний підходи, а практико-орієнтована тактика ґрунтується на загально-дидактичних принципах, принципах професійної освіти та специфічних принципах формування комунікативної культури фахівців сфери обслуговування.

Теоретичний рівень концепції спрямований на всебічне пізнання проблеми дослідження в її суттєвих зв'язках і закономірностях, визначає комплексну систему вихідних параметрів, дефініцій і теорій, сукупності базових понять і категорій, без яких неможливе розуміння сутності досліджуваних явищ (зокрема таких: крос-культурна освіта магістрів сфери туризму, її особливості; організаційно педагогічні умови та освітні технології у формуванні крос-культурної компетентності фахівців сфери туризму та ін) та не можна повною мірою забезпечити професійну підготовку магістрів сфери туризму.

Практичний рівень концепції охоплює прикладний аспект дослідження, забезпечує дієвість крос-культурної освіти та засобів її імплементації у ЗВО України. Він передбачає прикладну реалізацію всіх складових крос-культурної підготовки магістрів сфери туризму та їх педагогічний ефект, а саме: порівняльно-педагогічний аналіз крос-культурної освіти магістрів сфери туризму в Україні та Туреччині, характеристики особливостей крос-культурної освіти в турецьких університетах в умовах євроінтеграції, обґрунтування інноваційних педагогічних умов ефективної організації крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні та Туреччині, розроблення та експериментальну перевірку ефективності мультимовної

структурно-функціональної моделі крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в закладах вищої освіти України в умовах євроінтеграції, обґрунтування напрямів творчої імплементації ідей турецьких університетів у систему вищої освіти України, розроблення науково-методичних рекомендацій для вдосконалення туристичної освіти України з урахуванням конструктивних ідей та досвіду Туреччини.

Провідні положення концепції знайшли втілення у **загальній гіпотезі дослідження**, яка полягає в тому, що крос-культурна освіта магістрів сфери туризму в закладах вищої освіти України буде більш ефективною і орієнтованою на процеси євроінтеграції, якщо на основі порівняльно-педагогічного аналізу досвіду Туреччини у підготовці фахівців сфери туризму та наукового обґрунтування можливості імплементації конструктивних ідей турецького досвіду розробити і впровадити мультимовну структурно-функціональну модель крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в закладах вищої освіти України.

Загальну гіпотезу конкретизовано у **часткових гіпотезах**, а саме:

- концепція крос-культурної освіти магістрів сфери туризму ґрунтуватиметься на сучасних теоріях та концепціях, провідних методологічних підходах та дидактичних принципах, науково обґрунтованому доборі змісту, форм, педагогічних технологій та буде спрямована на підвищення ефективності їхньої професійної діяльності;

- аналіз організаційно-змістових особливостей крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні і Туреччині із подальшим виокремленням її компонентів сприятиме модернізації професійної підготовки фахівців сфери туризму в умовах євроінтеграційних процесів;

- інноваційні педагогічні умови розвитку крос-культурної компетентності магістрів сфери туризму забезпечуватимуть підвищення рівня їхньої мотивації, вдосконалення змісту, системне використання інноваційних педагогічних технологій;

- мультимовна структурно-функціональна модель крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в закладах вищої освіти України буде забезпечувати відповідність процесу підготовки фахівців сфери туризму сучасним вимогам туристичної галузі та уможливить позитивну динаміку у розвитку професійних компетентностей;

- вивчення турецького досвіду, узагальнення конструктивних ідей та обґрунтування науково-методичних рекомендацій щодо їх імплементації в українських закладах вищої освіти позитивно впливатиме на підготовку магістрів сфери туризму в умовах інтеграції України до європейського простору.

Для розв'язання визначених завдань, досягнення мети, перевірки гіпотези використовувався комплекс **методів дослідження**:

теоретичні: *аналіз* філософських, соціологічних, педагогічних, культурологічних праць, нормативно-правової документації з проблем підготовки фахівців сфери туризму; *системний аналіз, абстрагування, моделювання*, які застосовувалися для вивчення теорії і практики туристичної освіти, для виявлення особливостей, напрямів і тенденцій підготовки магістрів сфери туризму, удосконалення змісту, форм і методів їхньої професійної підготовки; *бібліографічний аналіз* – для студіювання наукових джерел; *дефінітивний аналіз* - для розкриття й уточнення поняттєво-термінологічного апарату; *ретроспективний аналіз* – для виявлення особливостей розвитку крос-

культурної освіти сфери та підготовки фахівців для галузі туризму на різних історичних етапах в Україні; *структурно-змістовий і системно-функціональний* – для обґрунтування основних структурних компонентів професійного розвитку магістрів сфери туризму та обґрунтування моделі компетентностей фахівця туризму; *порівняльний аналіз* – для зіставлення, порівняння й виокремлення спільних і відмінних ознак у підготовці магістрів сфери туризму у досліджуваних країнах; *прогностичний* – для виявлення конструктивних ідей досвіду Туреччини та обґрунтування можливостей їх творчого використання у модернізації вітчизняної системи вищої освіти; *статистичний* – для узагальнення статистичних даних, створення графічної візуалізації;

емпіричні: анкетування, тестування, бесіди, інтерв'ю; педагогічне спостереження, рефлексія власної педагогічної діяльності, метод ранжування та експертних оцінок; онлайн-інтерв'ювання та листування.

Наукова новизна й теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

уперше у вітчизняній педагогічній науці на основі системного, культурологічного, особистісно орієнтованого, синергетичного, компетентнісного підходів здійснено *цілісний аналіз* організації крос-культурної освіти в Україні і Туреччині; *обґрунтовано* концептуальні засади крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму; *виявлено* провідні тенденції у розвитку крос-культурної освіти; магістрів сфери туризму в університетах України та Туреччини; *виявлено* компоненти структури крос-культурної освіти України; *схарактеризована* професійна модель крос-культурної освіти магістрів сфери туризму Туреччини; *розроблена та експериментально перевірена* мультимовна структурно-функціональна динамічна модель; *здійснено порівняльно-педагогічний аналіз* крос-культурної освіти магістрів сфери туризму в університетах України і Туреччини; *обґрунтовано* перспективні напрями впровадження конструктивних ідей досвіду Туреччини з крос-культурної освіти магістрів сфери туризму у вітчизняну практику вищої освіти;

уточнено зміст понять «міжнародна освіта», «крос-культурна комунікація», «міжкультурна комунікація», «крос-культурна компетентність», «загальнокультурна компетентність», «професійна підготовка фахівців сфери туризму», «полікультурна освіта», «крос-культурне навчання», «мультикультурна освіта»;

удосконалено методику навчання та зміст крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму;

до наукового обігу введено нові факти, ідеї та підходи до крос-культурної освіти, обґрунтовані теоретиками і практиками Туреччини.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у розробленні та експериментальної перевірці авторської методики та мультимовної структурно-функціональної моделі крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму; у розробленні і впровадженні у навчально-виховний процес закладів вищої освіти науково-методичних праць: «Англійська для сфери туризму», «Англійська у контексті»; «Методичні рекомендації щодо академічної мобільності студентів у закладах вищої освіти в сучасному просторі», «Переклад як міжкультурна комунікація: англійська ↔ українська мови», «Практикум для студентів денної форми навчання галузі знань 0302 «Міжнародні відносини».

Результати дослідження можуть збагатити зміст навчальних дисциплін: «Менеджмент міжнародного туризму», «Ділова іноземна мова», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Інноваційні технології в туризмі», «Міжнародний туризм», «Маркетингові комунікації в туристичній діяльності», застосовуватися в розробці нових і оновленні існуючих навчальних програм для магістрантів закладів вищої освіти, тренінгів і проєктів та в системі підвищення кваліфікації. Прогностичний потенціал проведеного дослідження зумовлений можливістю здійснення на його основі подальших наукових розвідок щодо крос-культурної освіти фахівців в контексті євро інтеграційних процесів.

Джерельну базу дослідження становлять:

– *законодавчі та нормативні документи* у сфері освітньої політики України: Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», Закон України «Про туризм»; Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва в сфері вищої освіти між Радою вищої освіти Турецької Республіки та Міністерства освіти та науки України;

– *законодавчі та нормативні документи* у сфері освітньої політики Туреччини, зокрема: Закон про професійну освіту (2006), Болонська декларація, Лондонське комюніке (2007 р.), Десятий план розвитку (2014–2018), Стратегії навчання упродовж життя (2014–2018), Стратегії професійної освіти і навчання (2014–2018), Національні професійні стандарти в галузі туризму, які співвідносяться із ЄКР, Міжнародна стандартна класифікація професій (The International Standard Classification of Occupations – ISCO), Чорноморська конвенція;

– *документи міжнародних організацій*: доповідь Європейської комісії «Європейська вища освіта у світі» (2013), Бухарестське комюніке «Використання нашого потенціалу з найбільшою користю: консолідація Європейського простору вищої освіти» (2012); Будапештсько-Віденська декларація про Європейський простір вищої освіти (2010 р.), положення Льовенсько-Лувенського комюніке, Празька декларація «Європейські університети – очікуючи із впевненістю» (2009), установчий документ «Вища освіта у глобалізованому суспільстві», «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (2005) тощо;

– *дисертації, монографії та інші наукові праці з теми дослідження, аналітичні і статистичні матеріали, довідково-енциклопедичні видання*;

– *навчальні плани та програми (курикулуми)* з підготовки магістрів сфери туризму в університетах України та Туреччини;

– *матеріали вітчизняних і зарубіжних науково-педагогічних періодичних видань*: “İşletme Araştırmaları Dergisi”, “British journal of Education Technology”, “Higher Education Studies”, “Journal of Travel Research”, “Latin American Journal of Content and Language Integrated Learning”, “European Journal of Contemporary Education”, “International Journal of Environmental and Science Education”, “International Journal of Hospitality Management”, “English Language Teaching”, “Journal of Career and Technical Education”, “Journal of Career and Technical Education” та ін.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка

№ 1292-33/03 від 30.12.2020 р.), Міжрегіональної академії управління персоналом (довідка № 07 від 05.01.2021 р.), Національного авіаційного університету (довідка № 15/0029 від 11.01.2021 р.), Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 1/71 від 27.01.2021 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 1/237 від 05.02.2021 р.).

Особистий внесок. В опублікованих із співавторами працях авторці належать: ідея загальної концепції, основних положень, структура і зміст; концепція загальної структури і змісту; ідея загальної концепції, структури і змісту розділів та підрозділів; структура та зміст тем публікацій; практичні авторські розробки, метою яких є формування професійної іншомовної комунікативної компетентності [74; 80; 87; 89; 92; 97; 102; 955; 985; 999; 1000; 1001].

Апробація результатів дисертаційного дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях різного рівня, круглих столах, зокрема: *міжнародних* – III міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (Київ, 2015); «Формування сучасної особистості: вплив освітніх, філософсько-культурних та економічних процесів» (Словацька Республіка, 2016); XIII Międzynarodowa naukowo-praktyczna konferencja «Perspektywiczne opracowania są nauką i technikami – 2017» (Польща, 2017); I международная научно-методическая заочная конференция «Современные подходы к организации дополнительного образования молодежи и взрослых: проблемы и перспективы развития» (Беларусь, 2017); V Міжнародна конференція з актуальних питань методики викладання іноземних мов, філології, культурології, педагогіки вищої школи «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура» (Київ, 2017); «Проектний підхід та інновації в освіті у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Польща, 2018); XIV Міжнародна науково-технічна конференція «AVIA-2019» (Київ, 2019); VI міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Сучасний рух науки» (Дніпро, 2019); V міжнародна науково-практична конференція «Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і виклики для вищої школи» (Київ, 2019); XV Międzynarodowa naukowo-praktyczna konferencja «Naukowa przestrzeń Europy – 2019» (Польща, 2019); VII Міжнародна науково-практична конференція «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура» (Київ, 2019), V Міжнародна конференція «Діалог культур у Європейському освітньому просторі» (Київ, 2020); «Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки» (Одеса, 2020); The 3rd International Scientific And Practical Conference — Priority Directions Of Science And Technology Development» (Київ, 2020); The 4th International scientific and practical conference “The world of science and innovation” (Великобританія, Лондон, 2020); Міжнародна наукова конференція «Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики» (Київ, 2020); VI міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей в полікультурному просторі» (Київ, 2020);

– *всеукраїнських* – щорічна науково-практична конференція «Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і завдання для вищої школи» (Київ, 2015); «Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і завдання для вищої школи» (Київ, 2016); III Всеукраїнська науково-

практична Інтернет-конференція «Дослідження та впровадження в початковий процес сучасних моделей викладання іноземної мови за фахом» (Одеса, 2017); III-тя щорічна міжнародна науково-практична конференція «Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і завдання для вищої школи» (Київ, 2017); 14-а всеукраїнська практично-пізнавальна конференція «Наукова думка сучасності і майбутнього» (Дніпро, 2017); V Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених «Наукова молодь-2017» (Київ, 2017); III Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція студентів, аспірантів і молодих учених «Маріупольський молодіжний науковий форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і літератури» (Маріуполь, 2019);

– *круглих столів*: II-й Всеукраїнській круглий стіл з міжнародною участю «Роль іноземних мов у соціокультурному становленні особистості» (Київ, 2018); III Всеукраїнській круглий стіл «Роль іноземних мов у соціокультурному становленні особистості» (Київ, 2020).

Публікації. За матеріалами дисертації опубліковано 81 наукову працю (з них 66 одноосібних), зокрема: 1 колективна закордонна монографія, 2 навчальних посібники, 2 навчально-методичних практикуми, 1 методичні рекомендації, а також 77 публікацій, в тому числі 24 статті – у фахових наукових виданнях України і 9 статей – у закордонних та вітчизняних виданнях, серед яких 15 статей – у міжнародній наукометричній базі *Copernicus*; 2 статті – тематичні публікації, включені до наукометричної бази *Web of Science*; 2 статті – тематичні публікації, включені до наукометричної бази *Scopus*; 38 тез доповідей – у матеріалах круглого столу, молодіжного наукового форуму, інтернет-конференцій, всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій.

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців з міжнародних відносин у процесі вивчення фахових дисциплін» захищено 22 травня 2014 року. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використані.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (1015 найменувань, з яких україномовних – 683, англійськомовних – 332), містить 21 таблицю, 21 рисунок, 26 додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи — 655 сторінок, основний зміст викладено на 404 сторінках.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, проаналізовано загальний стан розробленості проблеми крос-культурної освіти у науковій теорії і педагогічній практиці, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, обґрунтовано його концепцію, гіпотезу, часткові гіпотези і методологічні засади, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення, викладено інформацію щодо апробації та впровадження результатів дослідження.

У **першому розділі** – «*Теоретико-методологічні засади крос-культурної освіти в умовах євроінтеграційних процесів*» – визначено вектори соціально-економічної детермінованості розвитку крос-культурної освіти сфери туризму в умовах

глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. Виділено, що на заклади вищої освіти покладено основне завдання – адаптація до вимог глобалізаційної епохи. Було підкреслено, що сучасний, конкурентоспроможний університет повинен постійно враховувати сучасні зміни суспільства стосовно культурного та наукового технічного розвитку задля того, щоб мати можливість знайти себе в реаліях сьогодення.

У першому розділі було виконане перше завдання порівняльно-педагогічного дослідження, яке полягало у аналізі стану і тенденцій крос-культурної освіти в умовах євроінтеграції та розкритті сутності дефініцій ключових понять поняттєво-категорійного феномена «крос-культурна освіта майбутніх магістрів сфери туризму».

У ході дослідження виявлена незмінність прагнень української держави інтегруватись до Європейського Союзу, що визначено на державному рівні й закріплено у відповідних законодавчих та нормативно-правових документах, зокрема: Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу та нормативно-правова база у сфері туризму. Таким чином, адаптація законодавства України до норм Європейського Союзу робить актуальним завдання щодо підготовки майбутніх магістрів сфери туризму, які активно залучені до вирішення проблем європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Було представлено полісемічність явища крос-культурної освіти в мультикультурному просторі. Тому, в рамках нашого дослідження поняттєво-категорійний апарат крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму був представлений багатоаспектною характеристикою ключових понять, зокрема: міжнародна освіта, крос-культурний капітал, культура, універсальна культура людства, крос-культурна комунікація, міжкультурна комунікація, крос-культурна компетентність, складові крос-культурної компетентності, загальнокультурна компетентність, практична підготовка фахівців сфери туризму, полікультурна освіта, крос-культурне навчання, мультикультурна освіта, міжкультурна дидактика та крос-культурна освіта.

Враховуючи отримані результати дослідження нами сформульовано дефініцію поняття «крос-культурна освіта майбутніх магістрів сфери туризму» як тривалий емоційно забарвлений процес адаптації фахівця до нового професійного середовища та його вимог шляхом формування необхідних поглядів, умовиводів; набуття знань та умінь; оволодіння техніками у процесі активного міжкультурного навчання з метою набуття або модифікації уявлень про варіативність міжкультурних ситуацій, практичного іноземного досвіду та алгоритмів міжособистісної взаємодії у сфері туризму.

Унаслідок розробки операційно-методологічного інструментарію дослідження крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму його складовими стали: принципи – принцип єдності теорії і практики; принцип визначеності; принцип конкретності; принцип пізнавальності; принцип об'єктивності; принцип причинності; принцип загального розвитку; принцип загального зв'язку; принцип діалектичної суперечності; принцип діалектичного заперечення; принцип історичності; принцип системності; принцип єдності аналізу і синтезу; принцип єдності історичного і логічного; принцип сходження від абстрактного до конкретного; положення і вимоги – детермінізму й історизму; об'єктивності; підходи – системний, структурно-функціональний, інтегративний, компетентнісний, культурологічний, підхід системності, міждисциплінарний підхід, підхід цілісності; методи – індукція, аналогія,

узагальнення моделювання і також принципи крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму – гуманізації та гуманітаризації, глобалізації, фундаменталізації та дуальності.

У межах дослідження першого розділу було виконане друге завдання здійснити теоретичний аналіз стану й тенденцій розвитку крос-культурної освіти у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях України та Туреччини. Внаслідок цього, історіографічний дискурс проблеми крос-культурної освіти магістрів сфери туризму привів нас до таких результатів. Аналіз різнопрофільних джерельних матеріалів показав, що Україна мала певний досвід підготовки кадрів для здійснення крос-культурної комунікації.

Детальний аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури продемонстрував, що плеяда вчених розглядала проблему крос-культурної освіти з різних сторін, а саме, були описані такі аспекти крос-культурної освіти, як: міжкультурна комунікація; крос-культурна комунікація; крос-культурний менеджмент; питання теорії туристської освіти; педагогічні фактори підвищення культурної цінності туризму; теоретичні основи професійної підготовки; питання розвитку багаторівневої системи безперервної професійної освіти; проблема впровадження й удосконалення стандартів професійної освіти; питання підвищення якості підготовки фахівців; різні підходи до визначення поняття «професійна підготовка»; питання педагогіки туризму; теоретичні аспекти становлення та розвитку туристської освіти; кваліфікаційно-дидактична структура професійної освіти в туризмі; практична підготовка студентів сфери туризму; проблема розвитку, наповнення та вибору методів вищої освіти сфериттуризму; технології, моделі та методики навчання у сфері туризму; питання вивчення іноземних мов студентами туристських спеціальностей; трансформації освіти, питання реструктуризації системи професійної підготовки в Туреччині; окремі аспекти історії розвитку системи освіти в Туреччині; характеристика сучасного стану професійної освіти в Туреччині; формування змісту туристської освіти в Туреччині; практична підготовка студентів туристських спеціальностей в Туреччині; питання управління туристською освітою в Туреччині; організація професійної підготовки фахівців сфери туризму у вищих закладах освіти Туреччини; питання забезпечення туристської галузі Туреччини кваліфікованими кадрами.

Таким чином, узагальнені результати дослідження теоретико-методологічних засад крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в умовах євроінтеграційних процесів підтверджують одну із часткових гіпотез педагогічного дослідження, яка полягала у тому, що концепція крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму ґрунтуватиметься на сучасних теоріях та концепціях, провідних методологічних підходах та дидактичних принципах, науково обґрунтованому доборі змісту, форм, педагогічних технологій та буде спрямована на підвищення ефективності їхньої професійної діяльності.

У другому розділі – **«Організаційно-змістові особливості крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні і Туреччині»** – був розкритий змістово-технологічний контекст організації крос-культурної освіти в Україні та Туреччині. Головною метою даної частини порівняльно-педагогічного дослідження було виконання двох поставлених завдань щодо, по-перше, проведення аналізу змістово-структурних положень крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери

туризму в університетах України та Туреччини та, по-друге, виокремлення і опису компонентів крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму.

Реалізація поставлених завдань і проміжних цілей дослідження була здійснена на базі матеріалів чотирьох підрозділів. У межах дослідження були виокремлені нормативно-правові документи регулювання туристичної діяльності в Україні, зокрема закони, постанови, накази, норми загального законодавства, а також особлива увага приділена розгляду нормативного документу «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти».

У дослідженні ми пропонуємо визначення місця і ролі університету України та Туреччини в сучасному глобалізованому світі. Міжкультурний діалог, властивий університетському співтовариству, сприяє формуванню у студентів якостей, що полегшують їм спілкування з представниками інших культур, традицій, релігійних переконань, інших цінностей і є важливим засобом планетарного виховання майбутньої інтелектуальної еліти суспільства.

Крім того, у дисертаційній роботі наведено список державних та приватних вищих навчальних закладів України, які готують фахівців за напрямками «Туризм», «Туризмознавство» та «Міжнародний туризм» за різними туристичними напрямками, спеціальностями та спеціалізаціями в Україні та Туреччині.

Виявлено, що підготовка майбутніх магістрів сфери туризму за спеціальністю 242 «Туризм» здійснюється згідно із освітньо-професійною програмою «Туризм» алежно від вимог до рівня оволодіння сукупністю умінь та навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Аналіз освітньо-професійних та освітньо-наукових програм підготовки магістрів сфери туризму засвідчив, що вони мають такі складові, як: ключові професійні компетентності магістрів сфери туризму спеціальності «Туризм» такі, як: знання нормативно-правової бази у сфері туризму; знання теоретико-методологічних основ туризмознавства; знання ресурсного потенціалу територій і вміння визначати туристичну привабливість природних, культурно-історичних ресурсів та оцінювати якісні й кількісні характеристики інфраструктурних ресурсів туризму; володіння вміннями і навиками розробки та реалізації якісного туристичного продукту; розуміння технологічних особливостей організації туристичного обслуговування; вміння аналізувати та управляти ресурсним потенціалом підприємств у туристичній індустрії; вміння володіти маркетинговими технологіями в туризмі; вміння використовувати методи маркетингових досліджень у туризмі з використанням сучасних технічних засобів та інформаційно-комунікаційних технологій; вміння ефективно використовувати інструментарій і технології сучасного менеджменту в організації діяльності туристичних підприємств; володіння сучасними інформаційними, комп'ютерними технологіями та технологіями обслуговування клієнтів; володіння комунікаційними вміннями та навичками при роботі з клієнтами; вміння ефективно здійснювати діяльність у сфері міжкультурної взаємодії; форми; методи; контроль; оцінювання; практична підготовка; виробничі практики; переддипломна виробнича практика.

З метою проведення компаративного дослідження були виділені основні елементи системи вищої освіти сфери туризму Туреччини. Загалом, система вищої освіти сфери туризму Туреччини побудована з урахуванням Болонського процесу, тобто ґрунтується на європейських стандартах, в тому числі широко поширені

програми обміну студентами з університетами різних країн світу. Варте уваги те, що у більшості закладів вищої освіти іноземці мають можливість навчатися не тільки турецькою, а й англійською мовою.

З'ясовано, що соціальна складова професійної підготовки фахівців готельного господарства і туризму передбачає інформування громади щодо туризму, формування туристично толерантного середовища, розвиток туристичної культури, в той час як особистісна складова орієнтована на навчання і виховання кваліфікованих кадрів для сфери туризму, які отримали професійну освіту і здатні навчатись упродовж життя задля ефективного здійснення професійної діяльності на благо економіки країни

Виявлено, що, на переконання турецьких дослідників, навчальні програми для професійної підготовки фахівців туристичної галузі мають інтегрувати навчальні та професійні дисципліни, включати інноваційні курси, які б зв'язували навчальний процес і об'єктивну реальність ринку праці, відповідати перспективним потребам молодого населення та змінам світових технологій шляхом вирішення реальних ситуацій на робочому місці. Особливо такий підхід є важливим для туристичної професійної освіти, оскільки туристичний сектор економіки має динамічний характер, тому і структура освіти має бути динамічною.

Встановлено, що турецька система підготовки фахівців для сфери туризму віддає перевагу практичній діяльності за аналогією з американськими програмами, які найкраще відповідають запитам роботодавців. Ці навчальні програми більш прагматичні та ділові. Перевагою вибору для дослідження турецьких закладів вищої освіти стало тісне міжнародне співробітництво університетів Туреччини з університетами Європейського Союзу та перейняття їх досвіду роботи щодо надання освітніх послуг у сфері індустрії гостинності, що дозволить українській освітній системі долучитися паралельно і до досвіду інших зарубіжних країн.

Визначено, що адаптація системи вищої освіти до нових умов життя, її змінені цілям та завданням зумовлює доцільність розширення спектра освітніх програм та послуг, а також форм їх реалізації: дистанційної, відкритої освіти, включеного навчання, зарубіжних стажувань, навчальних видів практики, короткотермінових експрес-семінарів та психолого-педагогічних тренінгів з метою організації підвищення кваліфікації для фахівців, які працюють у діючих структурах туристичного бізнесу. У процесі вивчення трьох основних моделей стандартів в освіті, а саме: екзаменаційної (широко застосовується у Великій Британії), професійної (Німеччина, Данія, Франція, Туреччина, США), модульної (більшість країн Євросоюзу) було зроблено висновок, що у закладах вищої освіти України є доречною професійна модель, перевагами якої можна вважати поєднання вузькоспеціалізованих та фундаментальних знань.

Унаслідок розгляду зарубіжного досвіду виявлено, що Туреччина, як модель для своїх національних класифікацій, враховує Міжнародну стандартну класифікацію професій (The International Standard Classification of Occupations – ISCO), використовуючи в окремих випадках аналогічні назви. Чітке визначення посад та освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця дає змогу формувати освітньо-професійні програми підготовки, перелік та зміст навчальних дисциплін. В університетах Туреччини велике значення при підготовці фахівців туристської галузі має застосування принципу поєднання теорії й практики.

Таким чином, беручи до уваги отримані результати професійної моделі крос-культурної освіти магістрів сфери туризму Туреччини, нами були виділені конструктивні ідеї прогресивного досвіду крос-культурної освіти магістрів сфери туризму Туреччини, наприклад, крос-культурна підготовка магістрів сфери туризму на базі Міжнародної академії туризму в Анталії, які можуть бути використані на теренах діяльності університетів України.

Дослідження структури крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в університетах Туреччини виявило наявність загальноосвітнього (фундаментального), спеціального (предметного), психолого-туристичного, культурологічного, науково-дослідницького та практичного туристичного компонентів. Загальноосвітній (фундаментальний) компонент включає в себе фундаментальні дисципліни, вивчення яких орієнтовано на засвоєння інформації. Спеціальний (предметний) компонент передбачає засвоєння навчальних дисциплін та курсів, що дозволяють майбутнім магістрам сфери туризму вільно орієнтуватися в обраній галузі предметних знань. Психолого-туристичний компонент спрямований на розвиток самосвідомості магістра сфери туризму, його творчої індивідуальності. Культурологічний компонент включає навчальні дисципліни, зміст яких відображає засвоєння загальнолюдського досвіду у галузях культури, мистецтва, літератури. Науково-дослідницький компонент спрямований на формування у студентів вмінь аналізувати й узагальнювати досвід сфери туризму. Практичний туристичний компонент спрямований на вивчення сучасного туристичного досвіду, оволодіння практичними навичками крос-культурної взаємодії в туристичному середовищі та системою методів і засобів вирішення професійних та проблемних задач.

На підставі аналізу змісту та структури професійної підготовки майбутніх магістрів сфери туризму в університетах Туреччини, нами були виокремлені і сформульовані мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, крос-культурно-поведінковий компоненти крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму України. Мотиваційно-ціннісний компонент передбачає наявність позитивного й толерантного ставлення до міжкультурної взаємодії. Когнітивно-пізнавальний компонент містить у собі сукупність знань про міжкультурну комунікацію. Крос-культурно-поведінковий компонент готовності до міжкультурної комунікації передбачає володіння майбутнім магістрам сфери туризму комунікативною компетентністю і певними уміннями, що дозволяють майбутньому фахівцеві успішно здійснювати професійну діяльність, професійно-ділове й міжособистісне спілкування.

Отримані результати другого розділу підтверджують одну із часткових гіпотез порівняльно-педагогічного дослідження у тому, що аналіз організаційно-змістових особливостей крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні і Туреччині із подальшим виокремленням її компонентів сприятиме модернізації професійної підготовки фахівців сфери туризму в умовах євроінтеграційних процесів.

У третьому розділі – «Інноваційні педагогічні умови ефективної організації крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні та Туреччини на етапах євроінтеграції» – реалізовано одне з основних завдань дослідження шляхом проведення аналізу ґрунтовних положень п'яти інноваційних педагогічних умов успішної організації крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні та Туреччині, застосування яких у навчальному процесі

сприятиме підвищенню ефективності крос-культурної освіти магістрів сфери туризму в Україні.

В рамках нашого дослідження, першою інноваційною педагогічною умовою успішної організації крос-культурної освіти магістрів сфери туризму в Україні є така, як: тренінгові технології в підготовці магістрів сфери туризму України та Туреччини. Нами була описана доцільність упровадження тренінгів у процес крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму, яка пояснюється його функціями, провідними серед яких є: навчальна; розвивальна; мотивувальна; комунікативна; релаксаційна. Були виокремлені методи і прийоми, які доцільно використовувати для досягнення у тренінгах високого результату, а саме: презентація, демонстрація, практика, зворотний зв'язок, обговорення в невеликих групах; планування подальших дій.

Визначено за доцільне реалізацію другої інноваційної педагогічної умови успішної організації крос-культурної освіти магістрів сфери туризму в Україні, а саме: використання інформаційно-комунікаційних технологій і електронних засобів навчання в підготовці магістрів сфери туризму України та Туреччини. Встановлено, що основними завданнями інформаційно-комунікаційних технологій навчання були виокремлені наступні: інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості; розвиток творчого потенціалу магістрів сфери туризму, їх здібностей до комунікативної діяльності; формування інформаційної культури; розвиток експериментально-дослідницької діяльності та культури навчальної діяльності; реалізація соціального замовлення, обумовленого інформатизацією сучасного суспільства. У ході опису другої інноваційної педагогічної умови визначено, що педагогічний зміст інформаційно-комунікаційних освітніх технологій ґрунтується на таких принципах: індивідуалізації навчання; розвивального навчання; поєднання педагогічної теорії з практикою; креативності, тобто орієнтації на творчий потенціал магістрів сфери туризму у навчанні.

Проаналізувавши освітні системи України та Туреччини з питання використання інформаційно-комунікаційних технологій, можемо акцентувати увагу на перевагах досвіду Туреччини, які полягають у тому, що в університетах повністю запроваджуються дистанційні курси, в той час як в закладах вищої освіти України ці технології використовуються лише у системі змішаного навчання.

З'ясовано, що третьою інноваційною педагогічною умовою є застосування активних методів навчання в системі вищої освіти сфери туризму України та Туреччини. Було доведено, що використання методів активного навчання є надзвичайно важливим у системі крос-культурної освіти магістрів сфери туризму, оскільки вони сприяють ефективності навчання, зокрема засвоєнню навчальної інформації й формуванню особистісних якостей. Також доведено, що при використанні активних методів майбутні магістри сфери туризму ефективніше навчаються, що в майбутньому дозволить застосовувати здобуті знання в процесі практичної діяльності. Характерними ознаками активних методів навчання є: побудова процесу навчання як серії взаємопов'язаних проблемних ситуацій; переважно групова робота студентів на парах; опора на студентський досвід при мінімальних тематичних знаннях; відкритість (незавершеність) навчання, тобто відсутність визначеного рішення; співробітництво різних рівнів (викладач-група, викладач-студент, студент-група, студент-студент);

швидкий зворотній зв'язок – студент бачить реакцію викладача, може проконсультуватися в будь-який момент навчання; емоційне піднесення, розкутість; діалог як основний елемент навчання. У нашому дослідженні ми використовували такі методи активного навчання: мозковий штурм; світове кафе; карта ідей; мікрофон; хронологія; «Плюси і мінуси»; метод проекту; міні-лекції; групові дискусії; моделювання типових і найбільш проблемних ситуацій; кейси; рольові ігри з відео-аналізом; метафорична ділова гра; обговорення конкретних проблем учасників занять. Варто зазначити, що проведений аналіз досвіду Туреччини з питання активних методів навчання дає можливість виокремити такі їх види, як корпоративні семінари, коучинг, крос-культурне навчання та «*dilemma decision*», імплементація яких у процес крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму спиятиме ефективності формування професійних субкомпетентностей та компетентностей.

Четвертою інноваційною педагогічною умовою виступають шляхи забезпечення академічної мобільності майбутніх магістрів сфери туризму. Міжнародна співпраця, академічна мобільність студентів, участь у міжнародних освітніх програмах та проектах є пріоритетом розвитку освіти сьогодення. Тому, позитивним для України щодо розвитку міжнародної академічної мобільності є укладання багатосторонніх договорів в галузі освіти та спеціальні освітні програми, які забезпечують активізацію міжнародної співпраці та підвищують мобільність, наприклад, такі програми академічної мобільності, як: «Еразмус Мундус», «Темпус», «Сократ», «Жан Моне», «*Mitacs Globalink Research Internship*», «Програма обміну для студентів вищих навчальних закладів», «*Global UGRAD*», «*Mevlana*» (Туреччина).

Встановлено, що у процесі навчання в іншому закладі вищої освіти за програмою академічної мобільності перед магістрами сфери туризму поставлені такі завдання, як: оволодіння іноземною мовою; придбання нових знань, досвіду; встановлення нових особистих контактів; знайомство з новою культурою, традиціями, що, в свою чергу, дозволяє вирішити низку освітніх завдань крос-культурної освіти магістрів сфери туризму, таких як: розвиток професійних і міждисциплінарних компетенцій, здобуття загальних і вузькоспеціалізованих знань, знайомство з освітніми традиціями й науковими школами інших регіонів, країн, їхньою культурою. Тому перевагою академічної мобільності студентів є те, що вона надає можливість певною мірою задовольнити особистісні потреби, зокрема пошук кращих умов навчання й роботи, а також сприяє розвитку системи освіти в цілому, розширенню культурних взаємозв'язків між країнами.

На основі попереднього теоретичного огляду особливостей четвертої інноваційної педагогічної умови зроблено умовивід, що стажування за кордоном майбутнього магістра сфери туризму – це можливість закріпити теоретичні знання, отримані під час навчання, перспектива проявити себе у якості фахівця в туристичній галузі, познайомитись з культурою та побутом іншої країни, установити нові дружні стосунки та знайомства.

Виявлено, що остання п'ята інноваційна педагогічна умова крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму розкривається як формування професійної англійської та французької комунікативної компетентності майбутніх магістрів сфери туризму. Реалізація мети професійної іншомовної комунікативної компетентності магістрів сфери туризму передбачає: засвоєння студентами

термінологічного апарату сфери туристичного бізнесу, економіки й торгівлі іноземною мовою для академічних і професійних потреб; розвиток навичок усного (діалогічного й монологічного) мовлення, письма, функціонального читання, формування вмінь складання анотацій та реферування іншомовних текстів фахової тематики; поглиблення розуміння іншомовних соціокультурних реалій, знання й адекватне тлумачення різних зразків мовної поведінки, уміння адекватно реагувати й діяти у професійних і побутових контекстах полікультурного середовища; оволодіння методикою та прийомами самоосвіти, розвиток навичок іншомовної діяльності. Реалізація комунікативного підходу в процесі вивчення іноземних мов означає, що формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь відбувається шляхом і завдяки здійсненню студентами іншомовної мовленнєвої діяльності. Розглянувши англomовну частину інноваційно педагогічної умови щодо професійної іншомовної комунікативної компетентності магістрів сфери туризму, була описана франкомовна частина вищезазначеної компетентності. Проведений нами аналіз робочої програми навчальної дисципліни «Друга іноземна мова» (французька мова) продемонстрував, що формування іншомовних вмінь міжкультурної комунікації з французької мови у магістрів сфери туризму займає належне місце.

Отже, узагальнені результати третього розділу педагогічного дослідження засвідчують одну із часткових гіпотез у тому, що інноваційні педагогічні умови розвитку крос-культурної компетентності магістрів сфери туризму забезпечуватимуть підвищення рівня їхньої мотивації, вдосконалення змісту, системне використання інноваційних педагогічних технологій.

У четвертому розділі – *«Імплементация позитивного туристичного досвіду Туреччини з крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в університетах України»* – нами була описана у трьох підрозділах реалізація інноваційних педагогічних умов крос-культурної освіти майбутніх фахівців сфери туризму в університетах України, результатом чого було розроблено авторську методiku на п'яти взаємопов'язаних етапах; описано професійну модель Туреччини і, як результат, порівняльно-педагогічного дослідження створено мультимовну структурно-функціональну модель крос-культурної освіти магістрів сфери туризму в Україні.

У першому та другому підрозділах четвертого розділу педагогічного дослідження було здійснено виконання поставленого завдання дослідження розробити авторську п'ятиетапну методiku, технологічне забезпечення та мультимовну структурно-функціональну модель крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в закладах вищої освіти України в умовах євроінтеграції із залученням турецького досвіду професійної моделі крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Туреччині.

Розроблена нами методика крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму базувалася на описаних п'яти інноваційних педагогічних умовах, які імплементуються на п'яти етапах: професійно спрямованому, дослідно проектувальному, інформаційно комунікативному, академічно мобільно-практичному, також репродуктивно креативно практичному етапах.

Зауважимо, що авторська методика крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму ґрунтувалася на ідеях культурологічного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, синергетичного, діяльнісного й компетентнісного підходів, а також

була націлена передусім на розвиток особистості студента, його мотивації до самоосвіти й саморозвитку, уміння бути гнучким у процесі професійної взаємодії, готовності до постійного зростання, соціальної та професійної мобільності

Виявлено, що на професійно спрямованому етапі оволодіння крос-культурною освітою нашої методики відбувається реалізація першої інноваційної педагогічної умови тренінгових технологій в підготовці майбутніх магістрів сфери туризму під час вивчення дисциплін «Державне управління туристичною діяльністю», «Міжнародний туризм» та «Інноваційні технології в туризмі», під час вивчення яких було запроваджено міждисциплінарний тренінг на тему "Забезпечення якості туристичних послуг – запорука успіху вашої справи".

Встановлено, що на дослідницько проектувальному етапі відбулася реалізація другої інноваційної педагогічної умови використання інформаційно-комунікаційних технологій в підготовці майбутніх магістрів сфери туризму у процесі виконання презентацій під час вивчення вибіркової дисципліни «Іноземна мова у професійному спілкуванні» на теми: "World Tourism", "Make the Right Booking", "Jobs in Tourism", "Choosing the Right Person for the Right Job", "Visitor Centres", "Service Improvements", "Types of Package Tours", "Design of Package Tours", "Types of Accommodation", "Hotels Diversity", "Dealing with Complaints", "Make a good Hotel Great", "Food and Beveradges", "Big Events", "Rescue a Restaurant", "Nature Tourism", "Air Travel", "Airports Types", "Dealing with Difficult Customers", "Marketing", "Trends", "Negotiations".

З'ясовано, що на інформаційно комунікативному етапі прослідковується реалізація третьої інноваційної педагогічної умови застосування активних методів навчання в системі вищої освіти сфери туризму шляхом розробки комплексу творчих завдань з вибіркової дисципліни «Іноземна мова у професійному спілкуванні», в той час, як на академічно мобільно практичному етапі реалізується, відповідно, четверта інноваційна педагогічна умова шляхів забезпечення академічної мобільності майбутніх магістрів сфери туризму, яка стосувалася залучення до міжкультурної комунікації та академічної мобільності магістрів сфери туризму в освіті України. З метою її успішної реалізації нами було запропоновані методичні рекомендації академічної мобільності студентів, які можуть бути використані під час проведення студентських конференцій в університетах України.

Виявлено, що іншомовно комунікативно практичний етап набуття крос-культурної освіти магістрів сфери туризму передбачав формування у магістрів сфери туризму іншомовної комунікативної компетентності як необхідної складової крос-культурної освіти майбутніх фахівців, тобто реалізацію п'ятої інноваційної педагогічної умови формування професійної англомовної та франкомовної комунікативних компетентностей майбутніх магістрів сфери туризму. Узагальнюючи наведені вище визначення досліджуваного феномену іншомовну комунікативну компетентність магістрів сфери туризму визначаємо як інтегративну стійку якість фахівця сфери туризму, що формується на етапі фахової підготовки із залученням інноваційно-педагогічних технологій, новітніх комунікативних методик, позааудиторних автентичних іншомовних заходів та в умовах подальшої професійної міжкультурної взаємодії. Аналіз теоретико-методичних засад крос-культурної освіти Туреччини привів до опису професійної моделі Туреччини, яка являє собою цілісну систему з функціонально значущими блоками, зокрема: нормативно-цільовим,

організаційно-змістовим та методологічним. Тому нормативно-цільовий блок визначав мету професійної моделі – цілеспрямоване здобуття крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в університетах Туреччини; організаційно-змістовий блок включав форми університетської освіти в Туреччині, знання, вміння, освітньо-кваліфікаційні рівні при вивченні предметів циклів загальнопрофесійної, професійно-теоретичної, професійно-практичної підготовки; наукові підходи та дидактичні принципи були відображені у методологічному блоці.

Результатом педагогічного дослідження було створення мультимовної структурно-функціональної моделі крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму України, в якій ми ідентифікували цільову, концептуально-стратегічну, організаційно-проектвальну, процесуально-технологічну та контрольну-оцінювальну підсистеми (рис. 1).

У межах дослідження відбулося виконання ще одного поставленого завдання визначити критерії, рівні та експериментально апробувати ефективність функціонування розробленої мультимовної структурно-функціональної моделі крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в освітньому процесі закладів вищої освіти України.

Таким чином, було експериментально перевірено ефективність розробленої п'ятиетапної методики та інноваційних педагогічних умов її реалізації шляхом визначення мотиваційно-ціннісного, когнітивно-пізнавального та крос-культурно-поведінкового критеріїв і показників.

Варто зауважити, що у процесі діагностики сформованості зазначених вище компонентів крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму були окреслені такі рівні, як: *базовий*, який відповідає початковому, елементарному та нижче середньому міжнародним рівням (English Basic User (A1, A2, A2+) – A1 (Beginner), A2 (Elementary English), A2+ (Pre-Intermediate English), *оптимальний*, що відповідає середньому та вище середнього рівням (English Independent User (B1, B2) – B1 (Intermediate English), B2 (Upper Intermediate English) *та максимальний*, який корелює із високим і надвисоким міжнародними рівнями (Proficient English User (C1, C2) – C1 (Advanced English), C2 (Proficiency/Mastery English).

Для математичного підтвердження ефективності сформованості компонентів крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму, а також вірогідності та достовірності результатів експерименту застосовано критерій χ^2 Пірсона (Рис.2).

Отримані результати дослідження продемонстрували позитивну динаміку підвищення рівня крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму у експериментальній групі на відміну від контрольної за рахунок впровадження п'ятиетапної методики крос-культурної освіти у навчальний процесі закладів вищої освіти України, що аргументує одну із часткових гіпотез дослідження у тому, що мультимовна структурно-функціональна модель крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в закладах вищої освіти України буде забезпечувати відповідність процесу підготовки фахівців сфери туризму сучасним вимогам туристичної галузі та уможливить позитивну динаміку у розвитку професійних компетентностей.

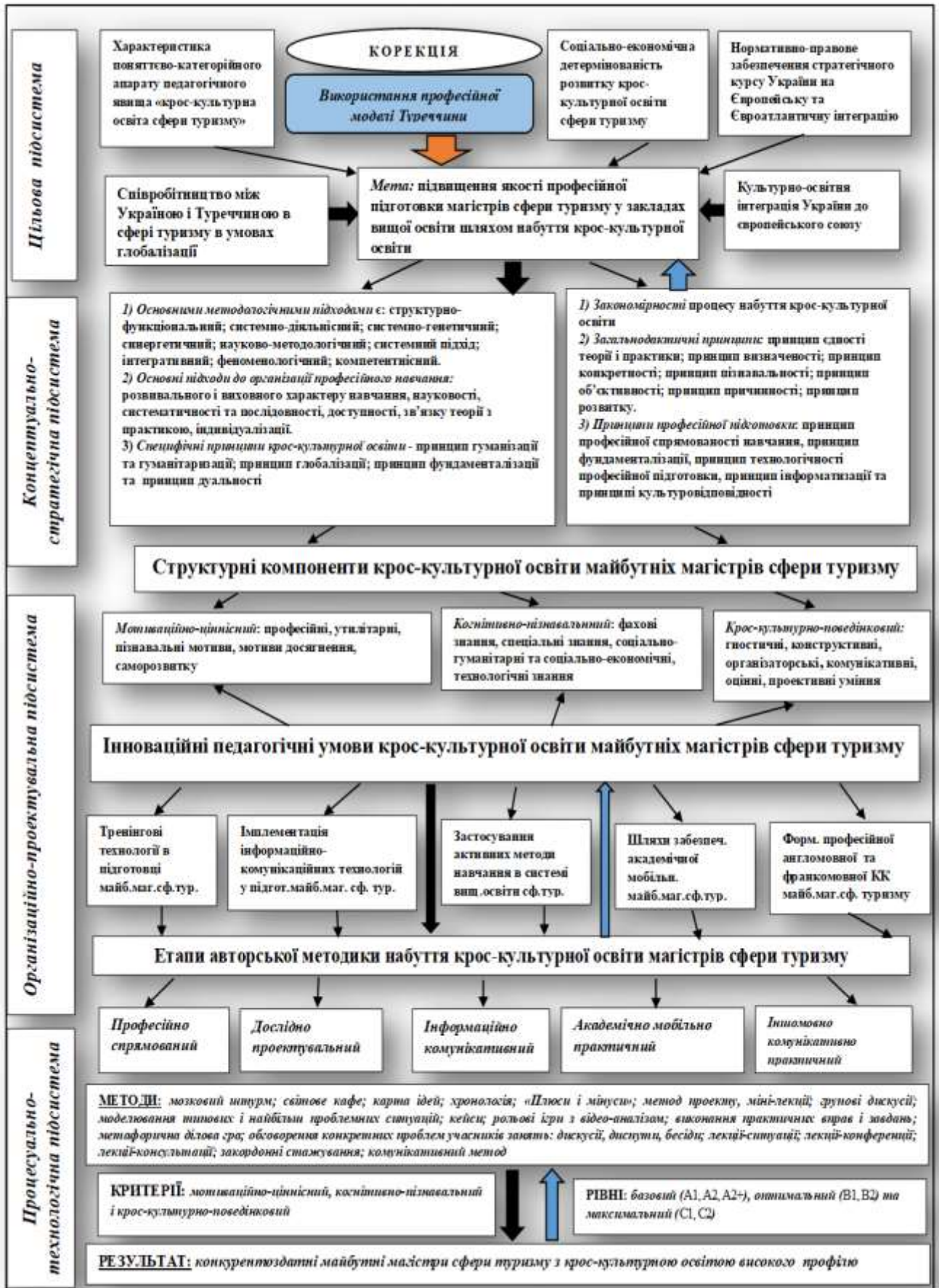


Рисунок 1. Мультимовна структурно-функціональна модель крос-культурної освіти магістрів сфери туризму України

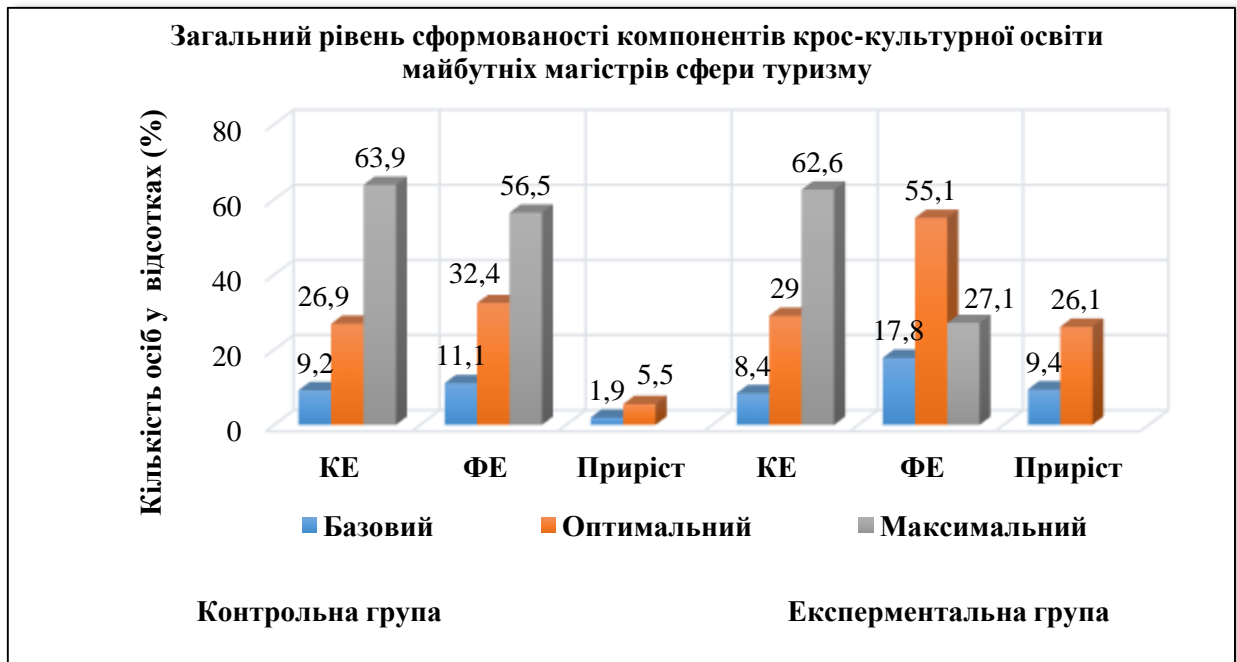


Рисунок 2. Загальний рівень сформованості компонентів крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму

У п'ятому розділі *«Перспективність використання турецького досвіду в євроінтеграційних умовах для вдосконалення крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні»* було обґрунтовано сучасні соціально-економічні реалії, перехід до економіки знань, євроінтеграційні прагнення України, які зумовлюють необхідність вивчення кращих зразків зарубіжного досвіду крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму, ретельного аналізу їх та можливостей використання у вітчизняній освітній практиці.

Останній розділ дисертаційного дослідження забезпечив реалізацію завдання провести порівняльний аналіз крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні та Туреччині та обґрунтувати науково-методичні рекомендації щодо використання конструктивних ідей турецького досвіду в умовах розбудови крос-культурної освіти для магістрів сфери туризму в Україні.

У межах дослідження були розкриті проблеми й перспективи розвитку крос-культурної освіти в Україні, зокрема були сформульовані та виокремлені закономірності та принципи набуття крос-культурної освіти майбутніми магістрами сфери туризму у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти України, які відображають основні підходи до організації навчання, а саме: розвивального і виховного характеру навчання; науковості; систематичності та послідовності; доступності; зв'язку теорії з практикою; індивідуалізації; інформатизації, а також принцип саморозвитку; принцип суб'єктності; принцип єдності свідомості та діяльності.

Також було порівняно різні аспекти функціонування крос-культурної освіти у Туреччині та в Україні й визначено можливості використання турецького досвіду в розбудові системи крос-культурної освіти в Україні. Для цього ми знайшли спільне та відмінне в системах крос-культурної освіти України та Туреччини за такими критеріями, як: нормативно-правовий (законодавчі акти, що регламентують підготовку магістрів освіти); організаційний (навчально-методичне забезпечення освітнього

процесу); змістовий (структура підготовки магістрів туристичних спеціальностей); технологічний (форми, методи, технології, що використовуються для професійної підготовки майбутніх фахівців).

Узагальнення результатів наукового пошуку дало змогу виявити позитивні ідеї турецького досвіду та обґрунтувати рекомендації щодо творчого використання їх у модернізації української системи крос-культурної освіти в умовах інтеграції до європейського та світового освітнього простору на стратегічному, змістовому та організаційному рівнях. Наприклад, проаналізувавши освітні системи України та Туреччини з питання використання інформаційно-комунікаційних технологій, можемо акцентувати увагу на перевагах досвіду Туреччини, які полягають у тому, що в університетах повністю запроваджуються дистанційні курси, в той час як в Україні ці технології використовуються лише у системі змішаного навчання. Крім того, проведений аналіз досвіду Туреччини з питання активних методів навчання дав можливість виокремити такі їх види, як корпоративні семінари, коучинг, крос-культурне навчання та «dilemma decision», впровадження яких у процес крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму сприятиме ефективності їхньої підготовки до професійної взаємодії.

Отже, узагальнюючи одержані результати останнього розділу, можемо говорити про підтвердження останньої часткової гіпотези дослідження у тому, що вивчення турецького досвіду, узагальнення конструктивних ідей та обґрунтування науково-методичних рекомендації щодо їх імплементації в українських закладах вищої освіти позитивно впливатиме на підготовку магістрів сфери туризму в умовах інтеграції України до європейського простору.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні висвітлено теоретичне узагальнення та практичне вирішення наукової проблеми крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в умовах євроінтеграційних процесів, що полягає в обґрунтуванні теоретично-методичних засад, а також розробці і експериментальній перевірці мультимовної структурно-функціональної моделі крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в університетах України із активним залученням конструктивних ідей прогресивного досвіду Туреччини.

Отримані результати аргументували, підтвердили та засвідчили правомірність вихідних положень, концепції дослідження, головної гіпотези і часткових гіпотез наукового пошуку, а реалізація мети і основних завдань дозволяє зробити наступні висновки і рекомендації.

1. Виявлена незмінність прагнень української держави інтегруватись до Європейського Союзу визначена на державному рівні й закріплена у відповідних законодавчих та нормативно-правових документах, зокрема: Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу та нормативно-правова база у сфері туризму. Таким чином, адаптація законодавства України до норм Європейського Союзу робить актуальним завдання щодо підготовки магістрів сфери туризму, які активно залучені до вирішення проблем європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Результати аналізу поглядів, ідей сучасних науковців дав змогу встановити полісемічність явища крос-культурної освіти в мультикультурному просторі, в результаті чого поннятево-категорійний апарат крос-культурної освіти сфери туризму

був представлений багатоаспектною характеристикою ключових понять, таких як: міжнародна освіта, крос-культурний капітал, культура, універсальна культура людства, крос-культурна комунікація, міжкультурна комунікація, крос-культурна компетентність, складові крос-культурної компетентності, загально-культурна компетентність, туризм, педагогіка туризму; практична підготовка фахівців сфери туризму; полікультурна освіта, крос-культурне навчання, мультикультурна освіта; міжкультурна дидактика; крос-культурна освіта.

Враховуючи отримані результати дослідження була сформульована дефініція поняття «крос-культурна освіта майбутніх магістрів сфери туризму», яка розглядалася як тривалий емоційно забарвлений процес адаптації фахівця до нового професійного середовища та його вимог шляхом отримання необхідних поглядів, умовиводів, знань, умінь, технік у процесі активного міжкультурного навчання з метою набуття або модифікації уявлень про варіативність міжкультурних ситуацій, практичного іноземного досвіду та алгоритмів міжособистісної взаємодії в сфері туризму.

2. Історіографічний дискурс проблеми крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму привів нас до таких результатів. Аналіз різнопрофільних джерельних матеріалів показав, що Україна мала певний досвід підготовки кадрів для здійснення крос-культурної комунікації. Детальний аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури продемонстрував наукові дослідження таких аспектів крос-культурної освіти, як: міжкультурна комунікація; крос-культурна комунікація; крос-культурний менеджмент; питання теорії туристської освіти; педагогічні фактори підвищення культурної цінності туризму; теоретичні основи професійної підготовки; кваліфікаційно-дидактична структура професійної освіти в туризмі; практична підготовка студентів туристських вузів; проблема розвитку і наповнення туристської освіти та вибору методів; технології, моделі та методики навчання у сфері туризму; питання вивчення іноземних мов студентами туристських спеціальностей; трансформація освіти, питання реструктуризації системи професійної підготовки в Туреччині; окремі аспекти історії розвитку системи освіти в Туреччині; характеристика сучасного стану професійної освіти в Туреччині; формування змісту туристської освіти в Туреччині; практична підготовка студентів туристських спеціальностей в Туреччині; питання управління туристською освітою в Туреччині; організація професійної підготовки фахівців сфери туризму у закладах вищої освіти Туреччини; питання забезпечення туристської галузі Туреччини кваліфікованими кадрами.

3. Здійснений аналіз організаційно-змістових особливостей крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні і Туреччині встановив, що підготовка майбутніх магістрів сфери туризму за спеціальністю 242 «Туризм» здійснюється згідно із освітньо-професійною програмою «Туризм» залежно від вимог до рівня оволодіння сукупністю знань, умінь та навичок та формування ключових професійних компетентностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності. З метою проведення компаративного дослідження були виділені основні елементи системи вищої освіти сфери туризму Туреччини, які дали змогу виявити, що система вищої освіти сфери туризму Туреччини побудована з урахуванням Болонського процесу, тобто ґрунтується на європейських стандартах, в тому числі широко поширені програми обміну студентами з університетами різних країн світу. У більшості вузів іноземці мають можливість навчатися не тільки турецькою, а й англійською мовою.

Стосовно змісту і технологій підготовки магістрів туристичних спеціальностей з'ясовано, що вища крос-культурна освіта сфери туризму в Туреччині має наступні

конкурентні переваги для українських фахівців, зокрема: навчання в Туреччині дає вам можливість отримати ступінь міжнародного зразка; багато університетів Туреччини відкриті для міжнародних студентів, тому вони пропонують англійську; рейтинг Туреччини серед країн «Великої Двадцятки» демонструє зростаючі показники розвитку як у світовій політиці, так і в економіці; зі зростанням популярності Туреччина має вражаючі економічні та політичні можливості для нових ринків, що розвиваються, а отже і розширюються можливості працевлаштування фахівців сфери туризму; Туреччина – одна з країн, яка дуже добре розвинула свою туристичну галузь, тому уряд зацікавлений у модернізації університетської освіти; найпоширенішою іноземною мовою в Туреччині є англійська, що дає багато можливостей іноземних студентів і фахівців; Туреччина активно імплементує інновації в освітніх технологіях, дистанційному навчанні, методах взаємодії викладача і студента, організаційних формах закладах вищої освіти на базі університетів Сполучених Штатів Америки.

4. Дослідження структури крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в університетах Туреччини виявило наявність загальноосвітнього (фундаментального), спеціального (предметного), психолого-туристичного, культурологічного, науково-дослідницького та практичного туристичного компонентів. Загальноосвітній (фундаментальний) компонент включає в себе фундаментальні дисципліни, вивчення яких орієнтовано на засвоєння інформації. Спеціальний (предметний) компонент передбачає засвоєння навчальних дисциплін та курсів, що дозволяють майбутнім магістрам сфери туризму вільно орієнтуватися в обраній галузі предметних знань. Психолого-туристичний компонент спрямований на розвиток педагогічної самосвідомості магістра сфери туризму, його творчої індивідуальності, що виявляється в способах аналізу, проектування, реалізації та рефлексії туристичної діяльності. Культурологічний компонент включає навчальні дисципліни, зміст яких відображає засвоєння загальнолюдського досвіду у галузях культури, мистецтва, літератури. Науково-дослідницький компонент спрямований на підготовку студентів турецьких університетів на оволодіння методології та методики науково-педагогічного дослідження та вміння аналізувати й узагальнювати досвід сфери туризму. Практичний туристичний компонент спрямований на вивчення сучасного туристичного досвіду, оволодіння практичними навичками крос-культурної взаємодії в туристичному середовищі та системою методів і засобів вирішення професійних та проблемних задач.

Результати попереднього аналізу дали змогу виокремити наступні компоненти крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, крос-культурно-поведінковий. Мотиваційно-ціннісний компонент передбачає наявність позитивного й толерантного ставлення до міжкультурної взаємодії, усвідомлення значення морально-духовних цінностей власної культури та культури інших народів, наявність інтересу до культурних особливостей інших країн та зацікавленість в успішній комунікації. Когнітивно-пізнавальний компонент містить у собі сукупність знань про міжкультурну комунікацію, сутність і особливості цього процесу, а також знання про роль культури для людини і суспільства, про особливості комунікаційних процесів у полікультурному середовищі, про місце міжкультурної комунікації у туристичній діяльності. Крос-культурно-поведінковий компонент готовності до міжкультурної комунікації передбачає володіння спеціалістом комунікативною компетенцією і певними вміннями, що

дозволяє спеціалістові успішно здійснювати професійну діяльність, професійно-ділове й міжособистісне спілкування.

5. Унаслідок аналізу організаційно-змістових особливостей крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні і Туреччині були виявлені та обґрунтовані інноваційні педагогічні умови успішної організації крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні та Туреччині, зокрема: тренінгові технології в підготовці майбутніх магістрів сфери туризму; використання інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх магістрів сфери туризму; застосування активних методів навчання в системі вищої освіти сфери туризму; шляхи забезпечення академічної мобільності майбутніх магістрів сфери туризму; формування професійної англомовної та франкомовної комунікативної компетентності майбутніх магістрів сфери туризму, застосування яких у навчальному процесі університетів сприятиме підвищенню ефективності крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні.

6. Розроблена нами авторська методика крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму базувалася на реалізації інноваційних педагогічних умов, які втілюються на професійно спрямованому, дослідно проектувальному, інформаційно комунікативному, академічно мобільно практичному і також репродуктивно креативно практичному етапах. На основі теоретичного аналізу наукової літератури з проблеми крос-культурної освіти магістрів сфери туризму у Туреччині було розроблено професійну модель Туреччини, яка являє собою цілісну систему з функціонально значущими блоками, зокрема: нормативно-цільовий, організаційно-змістовий та методологічний.

Узагальненим результатом педагогічного дослідження було розроблення та експериментальна перевірка мультимовної структурно-функціональної моделі крос-культурної освіти магістрів сфери туризму України, в якій ми ідентифікували цільову, концептуально-стратегічну, організаційно-проектну, процесуально-технологічну та контрольну-оцінювальну підсистеми. Унаслідок визначення мотиваційно-ціннісного, когнітивно-пізнавального та крос-культурно-поведінкового критеріїв, показників та базового, оптимального та максимального рівнів було експериментально перевірено ефективність реалізації інноваційних педагогічних умов та розробленої авторської методики. Для математичного підтвердження рівнів сформованості компонентів крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму, а також вірогідності та достовірності результатів експерименту застосовано критерій χ^2 Пірсона.

7. Узагальнення результатів наукового пошуку дало змогу виявити позитивні ідеї турецького досвіду на основі синтезу і аналізу спільного й відмінного в крос-культурній освіті майбутніх магістрів сфери туризму в Україні та Туреччині за такими критеріями, як: нормативно-правовий (законодавчі акти, що регламентують підготовку магістрів освіти); організаційний (навчально-методичне забезпечення освітнього процесу); змістовий (зміст підготовки магістрів туристичних спеціальностей); технологічний (форми, методи, технології, що використовуються для підготовки).

Підсумовуючи проведений компаративний аналіз нормативно-правового, організаційного, змістового та технологічного рівнів реалізації крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні та Туреччині та акцентувавши увагу на позитивний досвід університетів Туреччини, на нашу думку невід'ємними умовами нової, більш якісної крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму повинні

статі: поєднання теорії і практики (створення освітніх закладів на базі діючих готелів, оплачувані стажування); ведення у навчальний план кількох іноземних мов (наприклад англійської, польської та ще однієї європейської мови на вибір); поглиблення вивчення таких навчальних курсів як «Психологія» та «Конфліктологія», «Етика бізнесу» та введення міжнародних дисциплін; активно залучатись до іноземних програм (наприклад Європейська асоціація професійних шкіл готельного і туристичного профілю (АЕНТ), Темпус (Tempus, Trans-European Mobility Partnership Scheme for University Studies), Еразмус Мундус (Erasmus Mundus), «Вікно для зовнішньої співпраці», «Жан Моне» – Розуміння Європейської інтеграції (Jean Monnet Programme – Understanding European Integration), «Молодь у дії» (Youth in Action Programme) створених з метою співпраці та мобільності у сфері туристичної освіти та переймати досвід.

8. Обґрунтування рекомендацій щодо творчого використання конструктивних ідей Туреччини у модернізації української системи крос-культурної освіти в умовах інтеграції до європейського та світового освітнього простору на стратегічному, змістовому та організаційному рівнях призвело нас до таких результатів, що: на стратегічному рівні потребує особливої уваги удосконалення законодавчої бази, яка регулює підготовку магістрів сфери туризму в Україні, враховуючи європейські нормативні документи; вимагає удосконалення нормативно-правового забезпечення крос-культурної освіти; на змістовому рівні у змісті навчання та практики майбутніх магістрів сфери туризму має бути врахована необхідність збільшення академічних годин на практичну підготовку, у той час як іншомовна освіта має стати невід'ємною складовою крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму; на організаційному рівні особливої актуальності для України набувають такі інновації університетів Туреччини, як мобільність, навчання та стажування за кордоном, розвиток online навчання (E-Learning).

Підсумовуючи проведене порівняльно-педагогічне дослідження переконані, що вивчення теоретико-методичних засад крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму та творче використання конструктивних ідей досвіду Туреччини у їхній подальшій професійній підготовці сприятиме модернізації крос-культурної освіти України, дозволить змінити парадигму підготовки сучасного фахівця сфери туризму на теоретичних і методичних засадах, наблизить до світових вимог зміст, форми, методи і технології професійної університетської освіти, сприятиме становленню нової генерації конкурентноспроможних магістрів сфери туризму в умовах євроінтеграційних процесів.

Таким чином, у дисертаційній роботі була перевірена головна загальна гіпотеза педагогічного дослідження, яка полягала у тому, що крос-культурна освіта магістрів сфери туризму в закладах вищої освіти України буде більш ефективною і орієнтованою на процеси євроінтеграції, якщо на основі порівняльно-педагогічного аналізу досвіду Туреччини у підготовці фахівців сфери туризму та наукового обґрунтування можливості імплементації конструктивних ідей турецького досвіду розробити і впровадити мультимовну структурно-функціональну модель крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в закладах вищої освіти України.

Упевнені, що успішне вирішення цих питань сприятиме підвищенню якості вітчизняної професійної туристичної освіти, її інтеграції в європейський освітній простір, а також забезпечить конкурентноспроможність українських фахівців на світовому ринку праці.

Проте, слід зауважити, що проведене дослідження не вичерпує усіх проблем, порушених у дисертаційній роботі. Перспективними напрямками проблеми крос-культурної освіти вважаємо: поширення крос-культурної освіти у процесі організації післядипломної професійної освіти фахівців сфери туризму; поглиблене вивчення зарубіжного досвіду на прикладах європейських країн щодо розвитку крос-культурної освіти фахівців гуманітарних спеціальностей.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дослідження

1. Vasylyshyna N. M. English for Tourism: *multitasking Study Guide for Self-defined and Independent Learning*. 2014. К: НАУ. 152 p.
2. Vasylyshyna N.M. English in Context: *manual*. 2014. К: НАУ. 196 p.
3. Vasylyshyna N.M. Teaching Pronunciation in Higher Educational Studying Process of Shaping Foreign Communicative Competence. *Проблеми сучасного педагогического образования. Серия: Педагогика и психология*. 2014. Вып. 46, Ч.4. С. 285–290.
4. Василишина Н.М., Булгакова, Н.Б. Практичні технології оптимізації та інтенсифікації комунікативного дидактичного процесу. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2015. Вип. 6 (1). С. 42–46.
5. Vasylyshyna N.M. Actual Concerns of Future Tourism Experts Professional Preparation in Terms of National and Foreign Education. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 162–168. Включено до міжнародної наукометричної бази даних «IndexCopernicus».
6. Vasylyshyna N.M. Professional Communicative Competence's Skills and Needs of Future Tourism Experts All Over the World: Theory vs. Practice. *Молодий вчений*. 2015. № 11 (26). С. 13–17. Включено до міжнародної наукометричної бази даних «IndexCopernicus».
7. Василишина Н.М. Поняттєво-категорійний апарат професійної іншомовної термінології майбутніх фахівців напряму підготовки сфери обслуговування. *Наукові записки НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2015. Вип. 119. С. 50 – 56.
8. Василишина Н.М. Міжпредметні зв'язки у процесі навчання іноземної мови студентів з міжнародного бізнесу. *Наукові записки НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2015. Вип. 120. С. 55–60.
9. Vasylyshyna N.M. Learner-Centered Approach Implementation along with Study Guide in the English for Specific Purposes of Tourism Realm Process. *Oxford Review of Education and Science*. 2016. № 1(11). С. 707–714. Включено до міжнародної наукометричної бази даних Scopus.
10. Василишина Н.М. Актуальність туристичної освіти на теренах України в умовах сьогодення. *Інженерні та освітні технології*. 2016. Вип. 1 (13). С. 28–35. URL: <http://eetecs.kdu.edu.ua/index.php/ru/journalarchive/87-eetecs201601ru>.
11. Vasylyshyna N.M. Methodological Aspects of Acquiring Four Basic Skills in English by Higher Establishments Non-Native Speaking Tourism Learners. *Yale Journal of Science and Education*. 2016. № 1(18). С. 201–208. Включено до міжнародної наукометричної бази даних Scopus.
12. Vasylyshyna N.M. Shaping Foreign Language Competence of Tourism Faculty Undergraduates in Turkish Universities. *Молодий вчений*. 2016. № 1 (28). С. 64–67. Включено до міжнародної наукометричної бази даних “IndexCopernicus”.

13. Vasylyshyna N.M. Practical and Theoretical Aspects of Mastering English for Specific Purposes Skills in Future Tourism Experts. *Молодий вчений*. 2016. № 2 (29). С. 269–273. Включено до міжнародної наукометричної бази даних “IndexCopernicus”.
14. Vasylyshyna N.M. Development of Foreign Language Business Correspondence Writing Skills in Future Practitioner in Tourism Realm. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baudansky: manual*. 2016. V. 4. P. 136–139.
15. Vasylyshyna, N.M. Priorities of tourism higher education advancement and acquiring foreign language communication abilities as a component of training specialists in Ukraine and Turkey. *Наука і освіта*. 2016. № 10. С. 150–156. Включено до міжнародної наукометричної бази даних *Web of Science*.
16. Vasylyshyna N.M. Review of communicative learning approaches to teaching English for tourism. *Наука і освіта*. 2016. № 12. С. 28–32. Включено до міжнародної наукометричної бази даних *Web of Science*.
17. Vasylyshyna N.M. Some Aspects of Skills Development of a Tourism Manager in Ukraine. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2017. № 2. С. 1–8. URL: <https://ihed.org.ua/events/mizhnarodnyj-naukovyj-zhurnal-universityty-i-liderstvo>. Включено до міжнародної наукометричної бази даних «IndexCopernicus».
18. Vasylyshyna N.M., Skyrda T.S., Slobozhenko R.A. Newest Determinants of Practice-Oriented Training of Tourism Specialists in a Policultural Education Environment. *New stages of development of modern science in Ukraine and EU countries: monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2020. P. 22 – 42.
19. Василюшина Н.М., Скирда Т.С. Методичні рекомендації щодо академічної мобільності студентів у закладах вищої освіти в сучасному просторі: *методичні рекомендації*. К., 2020. 36 с.
20. Василюшина Н.М., Скирда Т.С. Переклад як міжкультурна комунікація: англійська ↔ українська мови. Практикум для студентів денної форми навчання галузі знань 0302 «Міжнародні відносини»: *навчальний посібник*. К., 2020. 176 с.
21. Vasylyshyna N.M. Empiric research related to information technologies application in professional English learning process for tourism specialty students. *Інженерні та освітні технології*. 2020. Вип. 8 (11). P. 59–73. URL: <http://eetecs.kdu.edu.ua/index.php/ru/journalarchive/87-eetecs201601ru>. Включено до міжнародних наукометричних баз даних “IndexCopernicus”, “CiteFactor”, “Google Scholar”, “Polska Bibliografia Naukowa” and “Scientific Indexing Services”.
22. Vasylyshyna N.M. The foreign-language communicative competence grounds of master course students. *Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*. 2020. Issue 1 (130). Odesa. P. 114–120. Включено до міжнародних наукометричних баз даних “IndexCopernicus”, “CiteFactor”, “Google Scholar”, “Polska Bibliografia Naukowa” and “Scientific Indexing Services”.
23. Vasylyshyna N.M. Task-Based Approach in The Frame of Professional Preparation at Universities. *Інженерні та освітні технології*. 2020. Вип. 8 (2). P. 8–18. URL: <http://eetecs.kdu.edu.ua/index.php/ru/journalarchive/87-eetecs201601ru>. Включено до міжнародних наукометричних баз даних “IndexCopernicus”, “CiteFactor”, “Google Scholar”, “Polska Bibliografia Naukowa” and “Scientific Indexing Services”.
24. Vasylyshyna N.M. Innovative strategies in higher education of Turkey. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2020. Випуск 2(121). P. 33 – 39. Включено до міжнародних наукометричних баз даних “IndexCopernicus”, “CiteFactor”, “Google Scholar”, “Polska Bibliografia Naukowa” and “Scientific Indexing Services”.

25. Vasylyshyna N.M. Modern Tutorial Approaches at Universities: Theoretical and Practical Aspects. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені м. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Випуск 73, Том 1. Р. 43–47. Включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща).

26. Vasylyshyna N.M. International Factors in the Training of Tourism Specialty Students in Turkey. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2020. Випуск 3/2020 (122). Р. 24–31. Включено до міжнародних наукометричних баз даних «IndexCopernicus», «CiteFactor», «Google Scholar», «Polska Bibliografia Naukowa» and «Scientific Indexing Services».

27. Vasylyshyna N.M. Teaching the Discipline "Business English" to Students of Tourism Specialties in the Frame of Lexical Approach. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2020. Вип. 2 (101). Р. 36–44. Включено до міжнародних наукометричних баз даних Index Copernicus Ulrich's Periodicals Directory, GoogleScholar, CiteFactor, WordCat.

28. Василюшина Н.М. Професійні компетентності майбутніх фахівців сфери туризму в крос-культурному середовищі. *Наукові записки: зб. наук. праць*. 2020. Вип. 147. С. 14–19.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

29. Vasylyshyna N.M. Independent Learning as an Advanced Teaching Method in Foreign Communicative Competence Formation Whilst Studying “English Language of Specialty” Discipline. *Аспекти мовної підготовки майбутніх фахівців у сфері міжнародних відносин: наук. конф., 13 червня 2014 р. К., 2014. С. 25–29.*

30. Vasylyshyna N.M. Shaping Listening Skills is One of the Non-Linguistic Students' Intrinsic Communicative Competence Components. *Образованието и науката на XXI век: 10-а международна научна практична конференция, 17–25 октомври 2014 г. София: Болгария, 2014. С. 49–51.*

31. Василюшина Н.М. Вміння електронної переписки як невід'ємна складова у процесі оволодіння діловою іноземною мовою майбутніми фахівцями з міжнародного бізнесу. *Scientific horizons: X International scientific and practical conference, 30 September – 4 November 2014. Sheffield: UK, 2014. Р. 48–50.*

32. Vasylyshyna N.M. Assessment's Validity of Foreign Language Learners' Literacy Skills in Discourse. *Wykształcenie i nauka bez granic: X Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji, 07–15 grudnia 2014. Przemysl: Poland, 2014. Р. 67–69.*

33. Василюшина Н.М., Таштан Ю.М. Функціональна готовність майбутніх бакалаврів галузі туризму до фахової діяльності. *Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і завдання для вищої школи: щорічна наук.-практ. конф., 5 червня 2015 р. К.: НАУ, 2015. С. 15–21.*

34. Василюшина Н.М. Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери туризму в Україні. *Формування сучасної особистості: вплив освітніх, філософсько-культурних та економічних процесів: міжнар. наук.-практ. семінар, 8–11 лютого 2016 р. Кошице: Словацька Республіка, 2016. С. 8–10.*

35. Василюшина Н.М., Таштан Ю.М. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх фахівців сфери туризму у системі вищої освіти Туреччини. *Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і завдання для вищої школи: Всеукр. наук.-практ. конф., 3 червня 2016 р. К.: НАУ, 2016. С. 91–95.*

36. Василюшина Н.М. Професіонограма викладача вищої школи Туреччини як взірць лідера сучасної освіти. *Наука і освіта – 2016: матеріали XII міжнар.наук.-практ конфер., 22–30 грудня. 2016.* Прага: Чеська Республіка, 2016. С. 3–5.

37. Vasylyshyna N.M. Advanced Techniques in Mastering Professional Foreign Communicative Competence by Future Tourism Area Experts. *Питання майбутньої наука і освіти – 2016: матеріали XII міжнар.наук.-практ конфер., 17 грудня. 2016.* Софія: Болгарія, 2016. С. 46–49.

38. Vasylyshyna N.M. Tertiary Education Specifics in Ukraine. *Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і завдання для вищої школи: III-тя щорічна міжнародна науково-практична конференція, 3 червня 2017 р.* К., 2017. С. 178–181.

39. Vasylyshyna N.M. Trends and Needs for Tourism Higher Education in Ukraine. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура: матеріали доповідей V Міжнародної конференції з актуальних питань методики викладання іноземних мов, філології, культурології, педагогіки вищої школи, 24–25 листопада 2017 року.* К.: НАУ, 2017. С. 69–73.

40. Vasylyshyna N.M. Demands for Shaping Occupational Identities in Tourism Sector in Ukraine. *Наукова думка сучасності і майбутнього: збірник статей учасників 14-ї всеукраїнської практично-пізнавальної конференції, 6 листопада 2017 року.* Дніпро, 2017. С. 112–113.

41. Василюшина Н.М. Сучасні тенденції фахової підготовки бакалаврів галузі туризму у вищих навчальних закладах України та Туреччини. *Наукова молодь-2017: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених, 14 грудня 2017 року.* К.: Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2017. С. 19–23.

42. Василюшина Н.М., Голоднюк А.А. Студентська конференція як необхідна складова іншомовної професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму у вищих закладах освіти. *Роль іноземних мов у соціокультурному становленні особистості: матеріали II-го Всеукраїнського круглого столу з міжнародною участю, 29 березня 2018 року.* К.: НАУ, 2018. С. 11–16.

43. Василюшина Н.М. Система професійної підготовки фахівців сфери туризму в закладах вищої освіти. *Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і виклики для вищої школи: матеріали IV-ої Міжнар. науково-практичної конференції, 8 червня 2018 р.* К.: ФМВ, НАУ, 2018. С. 110–125.

44. Василюшина Н.М. Базові мовленнєві здатності спеціалістів туризму з іноземної мови. *Україна і світ: перспективи та стратегії розвитку.* 2018. № 1. Випуск 6. С. 59–69. К.: ННІМВ НАУ.

45. Vasylyshyna N.M. Challenges in Teaching English for Tourism. *ABIA-2019: матеріали XIV Міжнарод. науково-технічна конференції, 23–25 квітня 2019 року.* К.: НАУ, 2019. С. 1–4.

46. Василюшина Н.М. Вища освіта в умовах євроінтеграційних процесів. *Сучасний рух науки: VI міжнародна науково-практична інтернет-конференція, 4–5 квітня 2019 р.* Дніпро, 2019. С. 169–173. URL: <http://www.wayscience.com/konferentsiya-6-4-5-kvitnya-2019>.

47. Василюшина Н.М., Таштан Ю.М. Сучасні тенденції професійно-практичної підготовки магістрів з туризму. *Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і виклики для вищої школи: матеріали V міжнар.*

науково-практичної конференції, 7 червня 2019 р. К.: ФМВ, НАУ, 2019. С. 130–139. URL: <http://fmv.nau.edu.ua/science/publishing-activities>.

48. Василюшина Н.М. Сучасна туристична освіта в умовах євроінтеграційних процесів. *Маріупольський молодіжний науковий форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і літератури: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих учених, 29 березня 2019 р.* Маріуполь: МДУ, 2019. С. 101–104.

49. Василюшина Н.М. Крос-культурна освіта як складова професійної підготовки магістрів з туризму. *Naukowa przestrzeń Europy – 2019: Materiały XV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji, 07 -15 kwietnia 2019 roku.* Przemysł: Nauka i studia, 2019. P. 17–20.

50. Василюшина Н.М. Сучасні тенденції туристичної освіти в Україні. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура: матеріали доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції, 15-16 листопада 2019 року.* К.: НАУ, 2019. С. 77–87.

51. Василюшина Н.М. Впровадження макростратегій у процесі формування професійної іншомовної компетентності магістрів сфери туризму. *Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали Міжнародної науково-конференції, Том IV, 2020 року.* К.: НАУ, 2020. С. 18–29.

52. Василюшина Н.М., Гончаревська-Закревська Н.В. Загальна характеристика сучасного стану туристичної освіти в Україні. *Сучасні тенденції іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей в полікультурному просторі: матеріали VI міжнар. науково-практичної конференції, 5 червня 2020 р.* К.: ФМВ, НАУ, 2020. С. 27 – 34. URL: <http://fmv.nau.edu.ua/science/publishing-activities>.

53. Vasylyshyna N.M. Academic mobility of Ukrainian tourism specialty students in Turkish universities. Роль іноземних мов у соціокультурному становленні особистості: матеріали доповідей учасників III Всеукраїнського круглого столу, 14 квітня 2020 р. К.: Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій, НАУ, 2020. С. 22–29.

54. Василюшина Н.М. Сучасна актуальність іншомовної підготовки фахівців сфери туризму в міжкультурній взаємодії. *Діалог культур у Європейському освітньому просторі: матеріали V Міжнародної конференції, 12 травня 2020 р.* К.: Київський національний університет технологій та дизайну, 2020. С. 99–105. URL: <http://dk.knutd.edu.ua/arkiv>.

55. Vasylyshyna N.M. Practical Value of Digital Learning Application in Course of English Language Tuition. *Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції, 20–21 листопада 2020 р.* Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2020. С. 74–77.

56. Vasylyshyna N.M. The Concept of Blended Learning Introduction into Studying. *The 3 Rd International Scientific and Practical Conference – Priority Directions of Science and Technology Development (November 22-24, 2020.* Kyiv, Ukraine, 2020. P. 540–547.

57. Vasylyshyna N.M. Digital Techniques Emergence in the Teaching Process of Tertiary Education. *The 4 th International scientific and practical conference “The world of science and innovation”, November 11–13, 2020.* London: United Kingdom, Cognum Publishing House, 2020. P. 174–177.

Наукові праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

58. Vasylyshyna N.M. Master of Effective Business Communication Writing Skills by Future International Relations Professionals. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія. 2014. Вип. 5 (1). С. 36–40.

59. Василишина Н.М. Самостійна та індивідуальна робота майбутніх фахівців з міжнародних відносин у процесі оволодіння професійною іноземною мовою. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. 2014. Вип. 50. С. 105–108.

60. Vasylyshyna N.M. Teaching Tourism Lexis to International Relation Students as a Linguistic Problem and a Priority. *Наукові записки*. 2014. Вип. 48. С. 300–302.

61. Vasylyshyna N.M. Modern Trends in Education Reform of Turkey towards a Knowledge Society. *Україна і світ: перспективи та стратегії розвитку: електронний збірник наукових праць*. 2016. № 2. Випуск 3. С. 101–108.

62. Vasylyshyna N.M. Advances in Teaching English for Tourism on the Contemporary Basis. *Україна і світ: перспективи та стратегії розвитку: електронний збірник наукових праць*. 2017. № 1. Випуск 4. С. 30–36.

63. Vasylyshyna N.M., Usmanova M. On the Issues of Intercultural Dialogue and Language Barriers on the Workplace. *Україна і світ: перспективи та стратегії розвитку: електронний збірник наукових праць*. 2017. № 2. Випуск 5. С. 58–63.

АНОТАЦІЯ

Василишина Н.М. Теоретичні і методичні засади крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму України та Туреччини в умовах євроінтеграційних процесів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» (01 «Освіта/Педагогіка»). – Національний авіаційний університет, Київ, 2021.

У дисертації цілісно досліджено теоретичні та методичні засади крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму, актуальність яких детермінує: інтеграція України в міжкультурний простір, розширення економічних зв'язків зумовлюють необхідність модернізації підготовки магістрів сфери туризму галузі з метою ефективної міжкультурної взаємодії у сфері туризму. Розглянуто міжнародний досвід щодо застосування основних підходів регулювання співробітництва України з Європейським Союзом в галузі туризму. У ході дослідження був сформульований поняттєво-категорійний апарат дослідження. Запропоновано авторську дефініцію поняття «крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму». На підставі аналізу досліджень, доцільно були виділені наступні компоненти крос-культурної освіти магістрів сфери туризму: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, крос-культурно-поведінковий. Визначено та окреслено роль нормативно-правової бази освіти сфери туризму в Україні та Туреччині. Здійснено ретроспективний аналіз змістово-технологічного контексту організації крос-культурної освіти в Україні та Туреччині. Розкрито сутність та визначено блоки професійної моделі освіти сфери туризму Туреччини. Схарактеризовано стан професійної підготовки магістрів сфери туризму в Україні та Туреччині. Уперше було сформульовано та представлено особливості інноваційних педагогічних умов успішної організації крос-культурної освіти магістрів сфери туризму в Україні. Розроблена методика крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму складалася з професійно спрямованого, дослідно проєктувального, інформаційно комунікативного, академічно мобільно практичного та

іншомовно комунікативно практичного етапів. Створена мультимовна структурно-функціональна модель крос-культурної освіти майбутніх магістрів, у складі якої було виділено цільову, концептуально-стратегічну, організаційно-проектувальну, процесуально-технологічну складові, ефективність якої експериментально перевірено на основі критеріїв – мотиваційно-ціннісного, когнітивно-пізнавального, крос-культурно-поведінкового та рівнів – базового, оптимального та максимального. Проведений порівняльний аналіз крос-культурної освіти майбутніх магістрів сфери туризму в Україні та Туреччині дав змогу обґрунтувати науково-методичні рекомендації щодо використання конструктивних ідей турецького досвіду в умовах розбудови крос-культурної освіти для магістрів сфери туризму в Україні. Подальшого розвитку набули положення щодо впливу Європейських тенденцій і діяльності міжнародних професійних організацій на інноваційний розвиток крос-культурної освіти в Україні.

Ключові слова: професійна підготовка; крос-культурна освіта; майбутні магістри сфери туризму; зміст вищої освіти; операційно-методологічний інструментарій; інноваційні педагогічні умови; авторська методика; професійна модель Туреччини; мультимовна структурно-функціональна модель України; євроінтеграційні процеси; прогресивний досвід.

АННОТАЦІЯ

Василишина Н.М. Теоретические и методические основы кросс-культурного образования будущих магистров сферы туризма Украины и Турции в условиях интеграционных процессов. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования» (01 «Образование/Педагогика»). – Национальный авиационный университет, Киев, 2021.

В диссертации целостно исследованы теоретические и методические основы кросс-культурного образования будущих магистров сферы туризма, актуальность которых детерминирует: интеграция Украины в межкультурный пространство, расширение экономических связей обуславливают необходимость модернизации подготовки будущих магистров сферы туризма с целью эффективной межкультурной взаимодействия в сфере туризма. Рассмотрен международный опыт применения основных подходов регулирования сотрудничества Украины с Европейским Союзом в области туризма. В ходе исследования был сформулирован понятийно-категорийный аппарат исследования. Предложена авторская дефиниция понятия «кросс-культурное образование магистра сферы туризма». На основании анализа исследований, целесообразно были выделены следующие компоненты кросс-культурного образования будущих магистров сферы туризма: мотивационно-аксиологический, познавательный, деятельностный, межличностный и рефлексивно-аналитический. Определена роль нормативно-правовой базы образования сферы туризму в Украине и Турции. Осуществлен ретроспективный анализ содержательно-технологического контекста организации кросс-культурного образования в Украине и Турции. Раскрыта сущность и определены блоки профессиональной модели образования сферы туризму Турции. Охарактеризовано состояние профессиональной подготовки магистров сферы туризма в Украине и Турции. Впервые были сформулированы и представлены особенности инновационных педагогических условий успешной организации кросс-культурного образования будущих магистров сферы туризма в Украине. Разработанная методика кросс-культурного образования магистров сферы туризма, состояла из

профессионально направленного, опытно проектировочного, информационно коммуникативного, академично мобильно практического и иноязычно коммуникативно практического этапов. Создана мультиязычная структурно-функциональная модель, в составе которой было выделено целевую, концептуально-техническую, организационно-проектировочную, процессуально-технологическую составляющие, которая была экспериментально проверена на основе критериев – мотивационно-ценностного, когнитивно-познавательного, кросс-культурно-поведенческого и уровней – базового, оптимального и максимального. Проведенный сравнительный анализ кросс-культурного образования будущих магистров сферы туризма в Украине и Турции позволил обосновать научно-методические рекомендации по использованию конструктивных идей турецкого опыта в условиях развития кросс-культурного образования для магистров сферы туризма в Украине. Дальнейшее развитие получили положения о влиянии европейских тенденций и деятельности международных профессиональных организаций на инновационное развитие кросс-культурного образования в Украине.

Ключевые слова: профессиональная подготовка; кросс-культурное образование; будущие магистры сферы туризма; содержание высшего образования; операционно-методологический инструментарий; инновационные педагогические условия; авторская методика; профессиональная модель Турции; мультиязыковая структурно-функциональная модель Украины; евроинтеграционные процессы; прогрессивный опыт.

ANNOTATION

Vasylyshyna N.M. Theoretical and Methodological Principles of Cross-Cultural Education of Future Masters of Tourism in Ukraine and Turkey in the Context of European Integration Processes. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on acquisition of the Doctor of Pedagogical Sciences scientific degree in specialty 13.00.04 "Theory and methodic of professional education" (01 «Education/ Pedagogy»). – National aviation university, Kyiv, 2021.

The dissertation comprehensively explores the theoretical and methodological principles of cross-cultural education of masters of tourism, the determinants of which are: Ukraine's integration into the intercultural space, the expansion of economic ties necessitate the modernization of the training of masters in tourism grounded on the improvements of the theoretical and methodological foundations for effective intercultural interaction in the area of tourism. Therefore, there has been described the international experience on application of the basic approaches of the cooperation regulation of Ukraine with the European Union in the field of tourism. In the course of the research the conceptual and categorical apparatus of the research was formulated. The author's definition of the "cross-cultural education of future masters of tourism" key term cliché has been provided. On the background of the research analysis, the following components of cross-cultural education of future tourism masters have been identified, as follows: motivational-axiological, cognitive, operational, interpersonal and reflexive-analytical. In addition, the role of the regulatory framework for tourism in both countries is defined and outlined. It has been accomplished a retrospective analysis of the content-technological context of the cross-cultural education provision in Ukraine and Turkey. The essence and blocks of the professional model of cross-cultural education in Turkey have been revealed, namely: regulatory-purposeful, organizational-semantic and methodological blocks. In addition, the study focused on the possibilities of constructive ideas of the Turkish experience active application in the development of the cross-cultural

education in Ukraine on the example of the International Academy of Tourism in Antalya. The contemporary state of the masters professional training in the field of tourism in Ukraine and Turkey has been characterized. Comparative and pedagogical analysis of cross-cultural education of masters of tourism in Ukraine and Turkey has made it possible to identify similar and special approaches in both countries. In both countries, the training of specialists in educational institutions is based on general didactic principles that reflect the basic approaches to the organization of education, in particular: developmental and educational nature of education; scientific, systematic and consistent; accessibility; connection of theory with practice, individualization. It has been concluded that the methodology is based on the ideas of cultural, axiological, personality-oriented, synergetic, active and competence approaches. On the other hand, the main distinctive feature in master's degree students training in Turkey lies in application of numerous international techniques and extensive practical professional preparation, especially following The International Standard Classification of Occupations (ISCO). For the first time features of innovative and pedagogical conditions of cross-cultural education of masters in tourism of successful organization in Ukraine have been formulated and presented, such as: training technologies in education in the field of tourism in Ukraine; implementation of information and communication technologies and electronic teaching tools in education in the field of tourism in Ukraine; active teaching methods in the system of higher education in the field of tourism; academic mobility of masters in tourism; professional foreign language communicative competence of masters in the field of tourism: English and French. The developed methodics consisted of five stages, such as: professionally-oriented, research-designed, information-communicative, academic-mobile-practical, as well as foreign-language-communicative-practical. There has been created a multi-lingual structural and functional model, in the structure which we considered: target, conceptual-strategic, organizational-designed, procedural-technological systems, which has been experimentally tested on the basis of criteria – motivational-valuable, cognitive-knowlegable, cross-cultural-operational and levels – basic, optimal and maximum. A comparative analysis of cross-cultural education of future masters of tourism in Ukraine and Turkey allowed to substantiate the scientific and methodological recommendations for the application of the constructive ideas of the Turkish experience in the development of cross-cultural education for masters of tourism in Ukraine. Provisions on the impact of European trends and activities of the international professional organizations on the innovative development of cross-cultural education in Ukraine have been further developed.

Key words: professional training; cross-cultural education; future masters in tourism; the higher education content; operational and methodological tools; innovative and pedagogical circumstances; personally-shaped methodic; professional model of Turkey; multilingual structural-functional model of Ukraine; European integration processes; progressive experience.

Підп. до друку 23.02.2021. Формат 60x84/16. Папір офс.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 2,09. Обл.-вид. арк. 2,25.
Тираж 100 пр. Замовлення № 24-1.

Видавець і виготівник
Національний авіаційний університет
03680. Київ – 58, проспект Любомира Гузара, 1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 977 від 05.07.2002